

ΣΧΟΛΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ

ΕΤΑΙΡΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΥΘΥΝΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΣΤΟΝ ΚΛΑΔΟ ΤΩΝ ΤΡΟΦΙΜΩΝ ΚΑΙ ΠΟΤΩΝ

ΓΚΟΥΤΖΟΥΒΕΛΙΔΟΥ ΜΑΡΙΑ

ΙΑΝΟΥΆΡΙΟΣ 2024

Πανεπιστήμιο Νεάπολις Πάφου

ΣΧΟΛΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ

ΕΤΑΙΡΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΥΘΥΝΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΣΤΟΝ ΚΛΑΔΟ ΤΩΝ ΤΡΟΦΙΜΩΝ ΚΑΙ ΠΟΤΩΝ

Διατριβή η οποία υποβλήθηκε προς απόκτηση εξ αποστάσεως μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών στη Διοίκηση Επιχειρήσεων στο Πανεπιστήμιο Νεάπολις

ΓΚΟΥΤΖΟΥΒΕΛΙΔΟΥ ΜΑΡΙΑ

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 2024

Πνευματικά δικαιώματα

Copyright © **Γκουτζουβελίδου Μαρία, 2024**

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved.

Η έγκριση της διατριβής από το Πανεπιστημίου Νεάπολις δεν υποδηλώνει απαραιτήτως και αποδοχή των απόψεων του συγγραφέα εκ μέρους του Πανεπιστημίου.

Περιεχόμενα

Περίληψη 5
Abstract 7
Εισαγωγή 9
Επισκόπηση του Θέματος 9
Σπουδαιότητα του θέματος 10
Ερευνητικός Σκοπός 12
Δομή Εργασίας 13
Βιβλιογραφική Επισκόπηση 15
Ιστορική εξέλιξη της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης 16
Εννοιολογικός Προσδιορισμός της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης. 18
Οφέλη της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης. 20
Ο Κλάδος Τροφίμων και Ποτών 22
Αναγκαιότητα Εφαρμογής Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης στον Βιομηχανικό Κλάδο Τροφίμων και Ποτών 23
Πρακτικές Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης στο Βιομηχανικό Κλάδο Τροφίμων και Ποτών 24
Ερευνητικά Ερωτήματα 28
Μεθοδολογία 30
Δείγμα 30
Μέσα συλλογής δεδομένων 31
Δομή Ερωτηματολογίου 31
Διαδικασία συλλογής δεδομένων 34
Αποτελέσματα 42
Συζήτηση 57
Συμπεράσματα 65
Περιορισμοί 66
Προτάσεις για μελλοντικές έρευνες 66
Βιβλιογραφία 68
Παράρτημα Α: Ερωτηματολόγιο 72

Κατάλογος Πινάκων

Πίνακας 1. Δείγμα έρευνας 30
Πίνακας 2. Κωδικοποίηση Αποτελεσμάτων 1 34
Πίνακας 3. Κωδικοποίηση Αποτελεσμάτων 2 35
Πίνακας 4. Κωδικοποίηση Αποτελεσμάτων 3 35
Πίνακας 5. Κωδικοποίηση Αποτελεσμάτων 4 36
Πίνακας 6. Κωδικοποίηση Αποτελεσμάτων 5 36
Πίνακας 7. Κωδικοποίηση Αποτελεσμάτων 6 37
Πίνακας 8. Κωδικοποίηση Αποτελεσμάτων 7 37
Πίνακας 9. Κωδικοποίηση Αποτελεσμάτων 8 38
Πίνακας 10. Κωδικοποίηση Αποτελεσμάτων 9 38
Πίνακας 11. Κωδικοποίηση Αποτελεσμάτων 10 39
Πίνακας 12. Κωδικοποίηση Αποτελεσμάτων 11 39
Πίνακας 13. Κωδικοποίηση Αποτελεσμάτων 12 40
Πίνακας 14. Κωδικοποίηση Αποτελεσμάτων 13 40
Πίνακας 15. Περιγραφική ανάλυση των δημογραφικών στοιχείων 42
Πίνακας 16. Περιγραφική ανάλυση της ενότητας «Η στάση της εταιρίας απέναντι στην Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη» 43
Πίνακας 17. Περιγραφική ανάλυση της ενότητας «Η Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη σχετικά με το περιβάλλον». 44
Πίνακας 18. Περιγραφική ανάλυση της ενότητας «Η Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη σχετικά με την Κοινωνία» 45
Πίνακας 19. Περιγραφική ανάλυση της ενότητας «Η Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη σχετικά με τους Εργαζομένους» 46
Πίνακας 20. Έλεγχος Συσχετίσεων 54

Κατάλογος Γραφημάτων

Γράφημα 1. Μέγεθος Επιχειρήσεων 31
Γράφημα 2: Κύριες Δραστηριότητες 47
Γράφημα 3: Θέση εργασίας συμμετεχόντων 47
Γράφημα 4: Ομάδα διαχείρισης θεμάτων ΕΚΕ 48
Γράφημα 5: Εμπλοκή διευθύνων συμβούλου σε αποφάσεις ΕΚΕ 48
Γράφημα 6: Βελτιωτικές παρεμβάσεις σε πρακτικές ΕΚΕ 49
Γράφημα 7: Ενέργειες για μείωση περιβαλλοντικού αποτυπώματος 49
Γράφημα 8: Εφαρμογή πολιτικών και συστημάτων για την περιβαλλοντική διαχείριση 50
Γράφημα 9: Σημαντικότητα ελαχιστοποίησης ριπών και αποβλήτων 50
Γράφημα 10: Πρακτικές ΕΚΕ σχετικές με την κοινωνία 51
Γράφημα 11: Διασφάλιση τελικού ασφαλές προϊόντος 51
Γράφημα 12: Προαγωγή της υγείας των καταναλωτών ως βασικός στόχος 52
Γράφημα 13: Ενημέρωση εργαζομένων για προγράμματα ΕΚΕ 52

Γράφημα 14: Μέθοδοι εξασφάλισης υγείας και προστασίας εργαζομένων 53
Γράφημα 15: Πρακτικές εταιρείας για διευκόλυνση εργαζομένων..... 53

Περίληψη

Η παρούσα μεταπτυχιακή εργασία αποσκοπεί στη μελέτη της Εταιρική Κοινωνικής Ευθύνης (ΕΚΕ) και την σχέση της με τον βιομηχανικό κλάδο τροφίμων και ποτών στην Ελλάδα. Η ΕΚΕ είναι μια έννοια που εμφανίστηκε πριν πολλές δεκαετίες αλλά αποτελεί ένα σύγχρονο θέμα που απασχολεί όλες τις επιχειρήσεις και την κοινωνία. Έχει πολλές διαστάσεις, όπως φιλανθρωπική και οικονομική και μπορεί να μελετηθεί ξεχωριστά από πολλές πλευρές, ωστόσο στην παρούσα έρευνα γίνεται μια προσπάθεια μελέτης της σχετικά με το περιβάλλον, την κοινωνία και τους εργαζομένους στον τομέα των τροφίμων. Η επιχειρηματικότητα και η ηθική δεν αρκούν πλέον για να αποκαλείται σήμερα μια επιχείρηση κοινωνικά υπεύθυνη. Η απλή συμμόρφωση με την νομοθεσία δεν συνεπάγεται κοινωνική υπευθυνότητα. Μια επιχείρηση στο πλαίσιο της δραστηριότητάς της οφείλει, πέρα από το οικονομικό συμφέρον της, να λαμβάνει υπόψη της και το κοινωνικό συμφέρον και να δρα ενεργά για την αντιμετώπιση κοινωνικών και περιβαλλοντικών ζητημάτων. Οι βιομηχανίες των τροφίμων για την ολοκλήρωση των εργασιών τους και ανάλογα με τον τομέα δραστηριοποίησής τους έχουν σημαντικό περιβαλλοντικό αντίκτυπο. Είναι επομένως αναγκαίο για την επιβίωσή τους να αναλάβουν τις ευθύνες τους και να υιοθετήσουν ορθές πρακτικές ΕΚΕ που θα συμβάλλουν στην αντιμετώπιση των σύγχρονων ζητημάτων. Συνεπώς, οι επιχειρήσεις ως πλέον «υπεύθυνες οντότητες» καλούνται να ενσωματώσουν την ΕΚΕ στην κουλτούρα και την στρατηγική τους και να μην αποτελεί απλά μια πρακτική που εφαρμόζουν ξεχωριστά.

Κύριος στόχος της έρευνας είναι να μελετηθεί αν οι βιομηχανίες τροφίμων έχουν αντιληφθεί ότι προκαλούν σοβαρές αρνητικές επιπτώσεις στο περιβάλλον και στην κοινωνία. Ποια είναι η στάση τους απέναντι στη ΕΚΕ και αν έχουν αντιληφθεί ότι αποτελεί ένα χρήσιμο εργαλείο για την ελαχιστοποίηση των επιπτώσεων. Ταυτοχρόνως μελετώνται σε βάθος οι πρακτικές ΕΚΕ που χρησιμοποιούνται από τις ελληνικές επιχειρήσεις. Διεξήχθη ποιοτική έρευνα στα πλαίσια της οποίας δημιουργήθηκε ένα ερωτηματολόγιο με ανοιχτού τύπου ερωτήσεις και το οποίο μοιράστηκε σε ελληνικές επιχειρήσεις του κλάδου. Κατόπιν της στατιστικής επεξεργασίας των απαντήσεων, που δόθηκε από δείγμα 11 επιχειρήσεων, βρέθηκε ότι η πλειοψηφία του δείγματος έχει αντιληφθεί την σημαντικότητα της ΕΚΕ και έχουν υιοθετήσει ήδη πολλές πρακτικές της που αφορούν την προστασία του περιβάλλοντος, την υποστήριξη της κοινωνίες και των

τοπικών κοινοτήτων καθώς επίσης και την προστασία των εργαζομένων την ώρα εργασίας και την παροχή διευκολύνσεών τους. Τέλος, ένα ακόμη σημαντικό εύρημα είναι το γεγονός ότι, όσο περισσότερο ασχολείται/εμπλέκεται ο Διευθύνων Σύμβουλος με ζητήματα ΕΚΕ της εταιρίας τόσο περισσότερες και αυστηρότερες πρακτικές εφαρμόζονται.

Λέξεις κλειδιά: εταιρική κοινωνική ευθύνη, βιομηχανικός κλάδος τροφίμων και ποτών, ελληνικές βιομηχανίες τροφίμων, κοινωνική υπευθυνότητα, εφοδιαστική αλυσίδα

Abstract

This thesis aims to study Corporate Social Responsibility (CSR) and its relationship with the food and beverage industry in Greece. CSR is a concept that appeared many decades ago but is a modern issue that concerns all businesses and society. CSR has many dimensions such us philanthropic and economic and can be studied separately from many aspects. However, in this research an attempt is made to study it in relation to the environment, society and employees in the food sector. Entrepreneurship and ethics are no longer enough today for a company to be considered socially responsible. Mere compliance with the law does not imply social responsibility. A company in the context of its activity must, beyond its economic interest, also take into account the social interest act actively to address social and environmental issues. The food companies have a significant environmental impact in the completion of their operations, depending on the field of their activity. It is therefore necessary for their survival to assume their responsibilities and adopt good CSR practices that will contribute to addressing contemporary issues. Consequently, businesses as "responsible entities" are called upon to integrate CSR into their culture and strategy and not just be a practice they implement separately.

The main objective of the research is to study whether the food industries have realized that they have serious negative effects on the environment and society. What their attitude is towards CSR and whether they have perceived it as a useful tool for minimizing the effects. At the same time, the CSR practices used by Greek companies are studied in depth. A qualitive research was conducted, in the context of which, a questionnaire was created with open-ended questions and which was distributed to Greek companies in the food industry sector. Following the statistical processing of the answers given by a sample of 11 companies, it was found that the majority of the sample has realized the importance of CSR and have already adopted many of its practices which concern the protection of the environment, the support of society and local communities as well as the protection of the employees during working hours and the provision of facilities. Finally, one more important finding is the fact that, the more the CEO deals/is involved with CSR issues of the company, the more and stricter practices are implemented.

Keywords: corporate social responsibility, food and beverage industry, Greek food companies, social responsibility, supply chain

Εισαγωγή

Επισκόπηση του Θέματος

Κοινωνικά υπεύθυνη μπορεί να θεωρηθεί μια εταιρία από τα ενδιαφερόμενα μέρη της, μέτοχοι, επενδυτές, εργαζόμενοί, πελάτες, συνδικάτα, ρυθμιστικές αρχές κ.α. Από την σκοπιά της εφοδιαστικής αλυσίδας και της βιομηχανίας των τροφίμων γενικότερα, η ΕΚΕ πέρα από την επιχειρηματική ηθική και τις υποχρεώσεις στους επενδυτές και μετόχους, συνεπάγεται φιλανθρωπία, υποστήριξη της κοινότητας, προστασία του περιβάλλοντος, ποικιλομορφία στον χώρο εργασίας, παροχή ίσων ευκαιριών, εκπροσώπηση των γυναικών και των μειονοτήτων, ανθρώπινα δικαιώματα και ασφάλεια (Maloni & Brown 2006 ; Assiouras et al. 2013). Σε αρκετές περιπτώσεις παραγωγοί τροφίμων χρησιμοποιούν την ΕΚΕ για την προώθηση της υγιεινής διατροφής, της βιολογικής παραγωγής, της υποστήριξης τοπικών κοινωνιών και των πολιτικών απασχόλησης τους (Assiouras et al. 2013).

Όλες οι επιχειρήσεις, ανεξαρτήτου μεγέθους, είναι άρρηκτα συνδεδεμένες με την βιώσιμη ανάπτυξη, λόγω των δραστηριοτήτων τους και της εκμετάλλευσης πόρων. Οι επιχειρήσεις αποτελούν το επίκεντρο της προσοχής και έχει αυξηθεί η ανάγκη να αντιμετωπίσουν τις προκλήσεις και τις υποχρεώσεις που τους έχει τεθεί από την βιωσιμότητα και αναγκάζονται να περάσουν από την ιδεολογία στην πράξη. Δηλαδή, να προχωρήσουν σε δράσεις που φανερώνουν ότι είναι υπεύθυνες και ορθές (Forsman-Hugg et al. 2013). Συνεπώς για να ανταπεξέλθουν και να επιβιώσουν επιβάλλεται να αλλάξουν την επιχειρηματικότητά τους και να συμβάλλουν στην βιώσιμη ανάπτυξη (Δαλιάνη 2022).

Η έλλειψη πρακτικών ΕΚΕ μπορεί να αποβεί σε μεγάλο βαθμό επιζήμια για την κερδοφορία, από την στιγμή που οι καταναλωτές πλέον έχουν κριτική στάση απέναντι στις επιχειρήσεις και την εφαρμογή ΕΚΕ από αυτές. (Maloni & Brown 2006). Η βιομηχανία των τροφίμων έρχεται αντιμέτωπη με ραγδαίες αλλαγές λόγω της συνεχώς αυξανόμενης ευαισθητοποίησης των καταναλωτών σε θέματα όπως ιχνηλασιμότητα, την προέλευση των πρώτων υλών, την ασφάλεια των τροφίμων, των περιβαλλοντικών επιπτώσεων των προϊόντων και των διαδικασιών παραγωγής τους και τέλος των κοινωνικών ζητημάτων. Ζητούν να τους παρέχεται από τις επιχειρήσεις μια περιγραφή του τρόπου λειτουργίας και του αντίκτυπου στην κοινωνία και το περιβάλλον. Επίσης, πληροφορίες σχετικά με τις ενέργειες ελαχιστοποίησης των αρνητικών επιπτώσεων. Η

ποιότητα των τροφίμων και η υγεία αποτελούν και αυτές παγκόσμιες ανησυχίες κάτι το οποίο έχουν συνειδητοποιήσει και οι καταναλωτές και για τον λόγο αυτό απαιτούν από τις επιχειρήσεις την ανάληψη των ευθυνών (Forsman-Hugg et al. 2013). Οι καταναλωτές αποφεύγουν όσο είναι δυνατόν την χρήση της πλαστικής σακούλας και των συσκευασιών και οι επιλογές τους βασίζονται στο περιβαλλοντικό αποτύπωμα ενός τρόφιμου (Δαλιάνη 2022).

Καλό θα ήταν η ΕΚΕ να αποτελεί στρατηγική επιλογή και όχι μια πρακτική που εφαρμόστηκε συμπωματικά. Οι επιχειρήσεις πρέπει να δρουν ως «ενεργοί πολίτες» και να δραστηριοποιούνται ως κοινωνικά υπεύθυνες οντότητες και να υιοθετήσουν πλήρως την ΕΚΕ, η οποία να αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι της κουλτούρας και της φιλοσοφίας τους (Δαλιάνη 2022).

Σπουδαιότητα του θέματος

Η έννοια της ΕΚΕ εμφανίστηκε πριν πολλές δεκαετίες, ωστόσο στον τομέα της εφοδιαστικής αλυσίδας εμφανίστηκε μόνο τα τελευταία 15 χρόνια. Η ΕΚΕ στον κλάδο των τροφίμων αποκτά συνεχώς όλο και περισσότερο ενδιαφέρον λόγω της ίδια της φύσης του προϊόντος (ζωικά και φυτικά τρόφιμα) αλλά και λόγω της περίπλοκης φύσης της εργασίας (Maloni & Brown 2006).

Είναι σημαντικό να ασχοληθούμε με τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις που επιφέρει η βιομηχανία τροφίμων δεδομένου ότι τα τρόφιμα είναι ένας από τους βασικούς παράγοντες υποβάθμισης του περιβάλλοντος από την στιγμή που γίνεται μεγάλη χρήση έκτασης γης, πρώτων υλών και αλόγιστη χρήση νερού και ενέργειας. Ωστόσο, η βιομηχανία τροφίμων αποτελεί και έναν από τους βασικότερους τρόπους αντιμετώπισης των περιβαλλοντικών ζητημάτων όπως την κλιματική αλλαγή και τον περιορισμό της ρύπανσης (Δαλιάνη 2022). Μερικά από τα προβλήματα που προκαλούνται είναι η αποψίλωση των δασών, η υπερθέρμανση του πλανήτη και η κλιματική αλλαγή, μόλυνση του εδάφους, του νερού και του αέρα, προβλήματα που σχετίζονται με την χρήση χημικών, φυτοφαρμάκων και ζιζανιοκτόνων στις καλλιέργειες. (Maloni & Brown 2006).

Πιο συγκεκριμένα, η εκβιομηχάνιση της γεωργίας έχει ως επακόλουθο να χρησιμοποιούνται τεράστιες εκτάσεις γης για καλλιέργειες με αποτέλεσμα την

εξαφάνιση οικοτόπων. Παράλληλα, μολύνεται το έδαφος και το νερό από την χρήση φυτοφαρμάκων και τα τοξικά απόβλητα. Ακόμα, η ποσότητα του πόσιμου νερού επηρεάζεται από τις μεγάλες ποσότητες κατανάλωσης στον γεωργικό τομέα παρόλα αυτά οι μεγαλύτερες ποσότητες κατανάλωσης σημειώνονται στο τομέα παραγωγής κρέατος. Ο κλάδος τον τροφίμων συμβάλλει δραματικά στην εκπομπή αερίων του θερμοκηπίου (GHG) με την κτηνοτροφία και την αλιεία να αποτελούν τους τομείς με τις μεγαλύτερες εκπομπές (Δαλιάνη 2022).

Η καλή διαβίωση των ζώων περιλαμβάνει αρχές που σχετίζονται με τον σωστό χειρισμό, την στέγαση και την, μεταφορά και την σφαγή των ζώων καθώς και ότι δεν πρέπει να τους προκαλείται περιττός πόνος. Παρόλα αυτά πολλές βιομηχανίες για την μείωση του κόστους εφαρμόζουν εργοστασιακή κτηνοτροφία με αποτέλεσμα να δημιουργούνται πολλές αμφιβολίες για τις πρακτικές διαβίωσης των ζώων (Maloni & Brown 2006).

Η συνεχής εξέλιξη της βιοτεχνολογίας και των προηγμένων αλλά και αμφιλεγόμενων πρακτικών της έχει οδηγήσει την Ευρωπαϊκή Ένωση να εφαρμόζει αυστηρότερους κανονισμούς επισήμανσης και ιχνηλασιμότητας των γενετικά τροποποιημένων τροφίμων (Maloni & Brown 2006).

Γίνεται αντιληπτό ότι οι βιομηχανίες και οι προμηθευτές τροφίμων οφείλουν όχι μόνο να παρέχουν προϊόντα όσο το δυνατόν πιο φιλικά προς το περιβάλλον αλλά και να υιοθετούν πιο υπεύθυνες πρακτικές για τον περιορισμό των περιβαλλοντικών τους επιπτώσεων. Οι ανησυχίες των καταναλωτών σχετικά με τα παραπάνω περιβαλλοντικά ζητήματα έχει οδηγήσει στην αύξηση των βιολογικών προϊόντων που παράγονται από βιώσιμες γεωργικές πρακτικές, χρήση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης (Maloni & Brown 2006; Δαλιάνη, 2022).

Η κοινωνική ευθύνη παίζει καθοριστικό ρόλο στην φήμη μιας εταιρίας όταν πρόκειται για ασφάλεια των τροφίμων. Για παράδειγμα σε περιπτώσεις κρίσεων με την ανάκληση τροφίμων που είναι επικίνδυνα προς κατανάλωση, αμφισβητείται η αξία της ΕΚΕ και επηρεάζονται οι προθέσεις αγοράς των καταναλωτών μετά την εμφάνιση τέτοιων κρίσεων. (Assiouras et al. 2013). Παράλληλα, η ασφάλεια των τροφίμων δεν μπορεί να διασφαλιστεί μόνο με την ανάλυση του τελικού προϊόντος αλλά βασίζεται σε ολόκληρη την εφοδιαστική αλυσίδα, η οποία θα πρέπει να παρακολουθείται συνεχώς. Ένα παράδειγμα είναι με τις συνθήκες διαβίωσης των ζώων (Forsman-Hugg et al. 2013).

Για την βελτίωση της εικόνας των εταιριών και της αξίας τους είναι απαραίτητη η οικοδόμηση εμπιστοσύνης με την κοινωνία ώστε να προσελκυσθούν τόσο πελάτες όσο και εργαζόμενοι. Δεδομένου ότι η βιομηχανία τροφίμων έρχεται αντιμέτωπη με πολλά θέματα ΕΚΕ, είναι αναμενόμενο και οι πελάτες να έχουν υψηλές προσδοκίες δέσμευσης της βιομηχανίας τροφίμων με την ΕΚΕ. Αυτές οι υψηλές προσδοκίες είναι και ο λόγος που όλο και περισσότερες εταιρίες στρέφονται προς την διαφάνεια με την δημοσίευση των ετήσιων εκθέσεων και την αποκάλυψη πληροφοριών (Assiouras et al. 2013).

Ερευνητικός Σκοπός

Ο σκοπός της παρούσας μεταπτυχιακής εργασίας είναι να μελετηθεί η Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη στις ελληνικές επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στον κλάδο τροφίμων και ποτών, ως εργαλείο μείωσης/περιορισμού των περιβαλλοντικών επιπτώσεων αλλά και ως ένας τρόπος συνεισφοράς των επιχειρήσεων στα κοινωνικά ζητήματα. Οι επιχειρήσεις αυτές στο πλαίσιο της δραστηριότητάς τους έχουν σοβαρό περιβαλλοντικό αντίκτυπο όπως για παράδειγμα με την κατανάλωση μεγάλων ποσοτήτων μη αναλώσιμων πηγών ενέργειας. Παράλληλα, είναι αναγκαία η ενεργή συμμετοχή τους σε ζητήματα που αφορούν την κοινωνία και πιο συγκεκριμένα κοινωνικά ζητήματα που αφορούν τα τρόφιμα και κατά πόσο είναι ασφαλή για κατανάλωση χωρίς να θέτουν σε κίνδυνο την υγεία των καταναλωτών. Οι κατάλληλες συνθήκες εργασίας, η ασφάλεια των εργαζομένων και η τήρηση των κανόνων ασφαλείας είναι επίσης ύψιστης σημασίας αλλά δεν τηρούνται σωστά πολλές φορές και για τον λόγο αυτό η Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη μπορεί να λειτουργήσει ως ένα μέσο βελτίωσης αυτών.

Συνεπώς, η συγκεκριμένη μελέτη αποσκοπεί στο να διερευνηθεί η Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη όσο αναφορά το περιβάλλον, την κοινωνία και τους εργαζομένους των επιχειρήσεων στον βιομηχανικό κλάδο τροφίμων και ποτών και πιο συγκεκριμένα να ερευνηθεί κατά πόσο οι επιχειρήσεις αυτές αντιλαμβάνονται τις αρνητικές επιπτώσεις που επιφέρουν. Επιπρόσθετα, να μελετηθεί αν κατανοούν την σημαντικότητα της εφαρμογής πρακτικών Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης για τον περιορισμό των αρνητικών επιπτώσεων και τέλος μέσω ποιων στρατηγικών τις εφαρμόζουν.

Για τους σκοπούς της έρευνας κρίθηκε απαραίτητο να χρησιμοποιηθεί η ποιοτική μέθοδος και όχι η ποσοτική για την καλύτερη κατανόηση του συγκεκριμένου θέματος, μέσω άντλησης λεπτομερών πληροφοριών, καθώς πρόκειται για ένα αρκετά πολύπλοκο θέμα. Η επιλογή της ποιοτικής έναντι της ποσοτικής έγινε για την βαθύτερη διερεύνηση της συμβολής της ΕΚΕ στον κλάδο των τροφίμων και όχι απλώς την συλλογή αριθμητικών δεδομένων.

Η δημιουργία ερωτηματολογίου με ανοιχτού τύπου ερωτήσεις συμβάλλει στη διερεύνηση του πως εφαρμόζεται και ποια η αντίληψή των επιχειρήσεων για την ΕΚΕ. Πιο συγκεκριμένα, η συμπλήρωσή από τα ίδια τα στελέχη των επιχειρήσεων, δηλαδή η απόκτηση πληροφοριών από το εσωτερικό της ίδιας της εταιρίας θα μας βοηθήσει να αποκτήσουμε μια πιο διαυγή εικόνα για το πως αντιμετωπίζεται και πως εφαρμόζεται η ΕΚΕ από τις ίδιες τις εταιρίες, αν εφαρμόζεται. Επομένως, με την χρήση της ποιητικής μεθόδου θα μπορέσουμε να κατανοήσουμε σε βάθος την αντίληψη των επιχειρήσεων για την Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη αλλά και την στάση και συμπεριφορά τους απέναντί της.

Δομή Εργασίας

Η δομή της εργασίας έχει ως εξής: γίνεται μια θεωρητική προσέγγιση του θέματος της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης γενικότερα σαν έννοια. Γίνεται μια προσπάθεια αποσαφήνισης του όρου, παρουσιάζεται η ιστορική αναδρομή της ΕΚΕ και στη συνέχεια μερικά οφέλη της. Έπειτα, αναλύεται ο βιομηχανικός κλάδος τροφίμων και ποτών και των κοινωνικών και περιβαλλοντικών επιπτώσεων του. Στο τελευταίο μέρος του θεωρητικού κομματιού της εργασίας γίνεται μια σύνδεση της ΕΚΕ με τον κλάδο και πως μπορούν οι επιχειρήσεις να μειώσουν τις αρνητικές επιπτώσεις μέσω της ΕΚΕ. Στην συνέχεια παρουσιάζονται τα 5 ερευνητικά ερωτήματα που προέκυψαν μέσω της βιβλιογραφικής επισκόπησης και σε τι αποσκοπεί το καθένα. Στην ενότητα της μεθοδολογίας παρουσιάζεται ο τρόπος με τον οποίο διεξήχθη η έρευνα, η δομή του ερωτηματολογίου καθώς και ο τρόπος με τον οποίο έγινε η επεξεργασία των αποτελεσμάτων. Ακολουθεί η παρουσίαση των αποτελεσμάτων μέσω περιγραφικής ανάλυσης και ελέγχου συσχετίσεων (Pearson Correlation). Στις τελευταίες ενότητες παρουσιάζονται αναλυτικότερα τα αποτελέσματα καθώς και τα συμπεράσματα που

προκύπτουν ενώ ταυτόχρονα γίνεται αναφορά στους περιορισμούς της έρευνα και στις προτάσεις για μελλοντικές έρευνες.

Βιβλιογραφική Επισκόπηση

Αρχικά, για τον σκοπό της έρευνας έγινε σε βάθος βιβλιογραφική επισκόπηση σχετικά με την Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη γενικότερα, τον βιομηχανικό κλάδο τροφίμων και ποτών και των περιβαλλοντικών και κοινωνικών επιπτώσεων του καθώς και μερικών εφαρμογών ΕΚΕ στον συγκεκριμένο κλάδο. Η εκτενής επισκόπηση υφιστάμενης βιβλιογραφίας επί του θέματος αποσκοπεί στο να κατανοήσουμε σε τι βαθμό έχει μελετηθεί το συγκεκριμένο θέμα από παλαιότερες έρευνες. Τα δευτερογενή δεδομένα που συλλέχθηκαν συνέβαλλαν στην συνέχεια και στην διατύπωση των ερευνητικών ερωτημάτων.

Οι βάσεις δεδομένων που χρησιμοποιήθηκαν για την αναζήτηση είναι η ηλεκτρονική βιβλιοθήκη του Πανεπιστημίου Νεάπολις Πάφου, Springer, Emerald, Sage Journals, Elsevier και το Google Scholar. Οι λέξεις κλειδιά που χρησιμοποιήθηκαν είναι: *εταιρική κοινωνική ευθύνη, εταιρική κοινωνική ευθύνη στην Ευρώπη, εταιρική ευθύνη, κοινωνική υπευθυνότητα, εταιρική κοινωνική ευθύνη σε διεθνείς επιχειρήσεις, εκε σε μικρομεσαίες επιχειρήσεις, εκε σε ελληνικές επιχειρήσεις, κλάδος τροφίμων και ποτών, εφοδιαστική αλυσίδα, σύστημα περιβαλλοντικής προστασίας, corporate social responsibility, corporate social responsibility in Europe, csr management, definition of corporate social responsibility, defining csr, food industry, food and beverage industry, csr in the food and beverage industry, supply chain, food safety.* Τα δευτερογενή δεδομένα συλλέχθηκαν από ελληνικές διπλωματικές και πτυχιακές εργασίες αλλά και ξενόγλωσσα επιστημονικά άρθρα και βιβλία.

Ιστορική εξέλιξη της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης

Η εταιρική κοινωνική ευθύνη έχει μεγάλη ιστορία και έχει αποτελέσει αντικείμενο μελέτης πολλών συγγραφέων και με την πάροδο του χρόνου της έχουν δοθεί διάφοροι ορισμοί και διαστάσεις. Στις πρώτες δεκαετίες που εμφανίστηκε για πρώτη φορά η έννοια της ΕΚΕ γίνεται προσπάθεια προσδιορισμού της, ενώ στην πορεία ο όρος της ΕΚΕ εξελίσσεται περισσότερο μέσω διαφόρων θεωριών (Δημητριάδου 2017). Παρόλη την συνεχή εξέλιξη της, η βασική έννοια της, η οποία συσχετίζει την εξέλιξη μια εταιρίας με τον ρόλο της και τις ευθύνες της απέναντι στην κοινωνία, παραμένει ίδια (Ζιώγας 2019).

Η προέλευση του όρου της εταιρικής κοινωνικής ευθύνης είναι γενικά αόριστος, ωστόσο το τέλος του 18^{ου} αιώνα, με την Βιομηχανική επανάσταση, μπορεί να θεωρηθεί η πρώτη εμφάνιση του (Hazarika 2015). Η ΕΚΕ τότε χαρακτηριζόταν ως κοινωνική ευθύνη και διαπιστώθηκε ότι πολλές επιχειρήσεις δίνανε μεγάλη σημασία στους υπαλλήλους και την παραγωγικότητά τους (Hazarika,2015).

Η Ευρωπαϊκή Ένωση ακόμα και από τον 19^{ο} αιώνα απασχολείται με την ΕΚΕ (Μιχαλάκη 2017), όμως σε διεθνές επίπεδο εμφανίζεται στις ΗΠΑ το 1930 με μια απλή μορφή, την φιλανθρωπική (Τσουδής 2021), όπου μερικοί επιχειρηματίες άρχισαν να δραστηριοποιούνται με φιλανθρωπικό σκοπό (Δερβίση 2019).

Η πρακτική της ΕΚΕ ουσιαστικά ξεκίνησε με την Βιομηχανική Επανάσταση αλλά άρχισε να διαμορφώνεται από το 1950 και έπειτα. Μέχρι το 1950 η ΕΚΕ είχε φιλανθρωπική μορφή. Η περίοδος μεταξύ 1953 με 1967 αποτέλεσε μια περίοδο ευαισθητοποίησης, όπου οι επιχειρήσεις εστίαζαν κυρίως σε προβλήματα που αφορούσαν την επιχειρηματική κοινότητα. Από το 1968 μέχρι και το 1973 οι επιχειρήσεις απασχολούνταν με συγκεκριμένα ζητήματα, ενώ από το 1974 μέχρι το 1978 ξεκίνησαν να ασχολούνται με πιο σοβαρά προβλήματα της ΕΚΕ (Hazarika 2015).

Η δεκαετία του 1950 αποτελεί την περίοδο της ανάδυσης της ΕΚΕ (Δημητριάδου 2017). Μερικές από τις πρώτες αναφορές στη βιβλιογραφία γίνονται το 1953 και το 1957 από τον Bowen και τον Heald αντίστοιχα, οι οποίοι παρουσιάζουν την ΕΚΕ ως υποχρέωση των επιχειρήσεων απέναντι στην κοινωνία (Ζιώγας 2019). Δηλαδή, το γεγονός ότι αποτελούσε πλέον αναγκαιότητα η συμμετοχή των εταιριών στα κοινωνικά προβλήματα. Πιο συγκεκριμένα ο Bowen είναι από τους πρώτους που κάνει αναφορά στην κοινωνική υπευθυνότητα που οφείλει να έχει ένας επιχειρηματίας (Δερβίση 2019).

Πρότεινε ότι είναι απαραίτητη η οργανωτική αλλαγή, για παράδειγμα αλλαγές στο διοικητικό συμβούλιο, έτσι ώστε να είναι σε θέση μια επιχείρηση να ανταποκριθεί στα κοινωνικά ζητήματα. Επιπλέον, να υπάρχει μεγαλύτερη κοινωνική εκπροσώπηση από την διοίκηση και κοινωνικός προσανατολισμός (Hazarika 2015).

Έπειτα ,η περίοδος των δεκαετιών 1960 με 1970 αποτελούν εξέλιξη και διάδοση της ΕΚΕ (Δημητριάδου 2017). Την δεκαετία του 1960, που αποτελεί και την περίοδο επισημοποίησης της ΕΚΕ (Hazarika 2015), συνέχιζε η ΕΚΕ να εμφανίζεται στις επιχειρήσεις μέσω της φιλανθρωπικής μορφής (Δερβίση 2019). Παρόλα αυτά, ξεκίνησε να παρουσιάζεται από διάφορους συγγραφείς, π.χ. από τους Davis και Frederic το 1960 και Walton το 1967, ως μια σχέση μεταξύ επιχειρήσεων και κοινωνίας (Ζιώγας 2019). Ο Davis εξέφρασε πως οι αποφάσεις για την ΕΚΕ που λαμβάνονται ξεπερνούν την άμεση κερδοφορία και ο Walton επισημαίνει ότι στα πλαίσια της κοινωνικής υπευθυνότητάς συμπεριλαμβάνεται ως έναν βαθμό ο εθελοντισμός (Hazarika 2015).

Την δεκαετία του 1970 γίνεται αναφορά στο γεγονός ότι οι επιχειρήσεις αποτελούν μέλη της κοινωνίας (Ζιώγας 2019). Μέσα σε αυτή την δεκαετία γίνεται έντονο το ενδιαφέρον πολλών εταιριών για περιβαλλοντικούς προβληματισμούς (Μιχαλάκη 2017). Ο Carroll το 1979 τονίζει ότι η εταιρική ευθύνη περιλαμβάνει τέσσερα βασικά στοιχεία, τα οποία είναι το οικονομικό, νομικό, το ηθικό και το εθελοντικό (Δημητριάδου 2017). Η οικονομική διάσταση αφορά την ίδια την επιχείρηση προς όφελός της, ενώ οι υπόλοιπες διαστάσεις (νομική, ηθική και εθελοντική) περιλαμβάνουν ενέργειες που αφορούν την κοινωνία (Hazarika 2015).

Οι επόμενες δεκαετίες, 1980 και 1990, αποτελούν το τελευταίο στάδιο της εξελικτικής πορείας της ΕΚΕ, όπου έχει εξαπλωθεί πλήρως και αρχίζουν να αναπτύσσονται θεωρίες (Δημητριάδου 2017).Εμφανίζονται, λοιπόν, νέοι ορισμοί ενώ παράλληλα πραγματοποιούνται μελέτες σχετικά με την σχέση της ΕΚΕ με την κερδοφορία και τα οφέλη που μπορεί να προσκομίσει μια επιχείρηση (Ζιώγας 2019; Δημητριάδου 2017).Η παγκοσμιοποίηση οδήγησε σε πολλές αλλαγές στην οικονομία και στην εξουσία δημιουργώντας εύκαιρες για πολλές επιχειρήσεις να γίνουν γνωστές διεθνώς. Μαζί με τις ευκαιρίες αναδύθηκαν και πολλές προκλήσεις όσον αναφορά την εφαρμογή της ΕΚΕ μέσα στις επιχειρήσεις. Το 1992 ιδρύθηκε ένας μη κερδοσκοπικός οργανισμός «Business for social responsibility» δρώντας ως μεσολαβητής μεταξύ των επιχειρήσεων και των πρωτοβουλιών τους για πρακτικές ΕΚΕ. Κατά συνέπεια άρχισαν πολλές

εταιρίες να αποκτούν φήμη ότι υιοθετούν πρακτικές ΕΚΕ (Hazarika 2015; Sengur 2021).

Σήμερα η ΕΚΕ αποτελεί παγκόσμιο φαινόμενο (Hazarika 2015) και πλέον δεν επικεντρώνεται ιδιαίτερα στον εργασιακό χώρο και τις εργασιακές σχέσεις αλλά στο γεγονός ότι μια κοινωνικά υπεύθυνη εταιρία συμβάλλει στην οικονομική και κοινωνική ευημερία και στην προστασία του περιβάλλοντος για την βιωσιμότητά της (Δημητριάδου 2017; Sengur 2021). Συγχρόνως, αναδύονται συνεχώς νέοι ορισμοί οι οποίοι περιγράφουν μια εταιρία ως καλό πολίτη (Δημητριάδου 2017).

Εννοιολογικός Προσδιορισμός της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης.

Όσον αναφορά τον εννοιολογικό προσδιορισμό της ΕΚΕ, δεν υπάρχει ένας ενιαίος, καθολικά αποδεκτός ορισμός λόγω της ύπαρξης μεγάλης αφθονίας ορισμών στην βιβλιογραφία (Kloppers & Kloppers 2018) αλλά και λόγω ότι χρησιμοποιείται για διαφορετικούς λόγους από κάθε επιχείρηση (Κλαουδάτου 2017). Διαφέρει τόσο ανάλογα το πλαίσιο μέσα στο οποίο χρησιμοποιείται και τους ανθρώπους που την χρησιμοποιούν (Kloppers & Kloppers 2018) όσο και την διαφορετική φιλοσοφία, τις διαφορετικές προτεραιότητες και την διαφορά στο επίπεδο ανάπτυξης της κάθε χώρας και κοινωνίας (Κλαουδάτου 2017). Ένας ακόμη λόγος για τον οποίο είναι δύσκολη η διασαφήνιση της ΕΚΕ με έναν μόνο ορισμό είναι ότι εμπλέκεται σε τομείς που αφορούν την οικολογία , την κοινωνία και την οικονομία, τομείς οι οποίοι είναι εξαιρετικά πολύπλοκοι από μόνοι τους (Sheehy 2014).

Οι ορισμοί αυτοί χωρίζονται σε τρεις βασικές κατηγορίες. Στην πρώτη κατηγορία συγκαταλέγονται οι ορισμοί εκείνοι που υποστηρίζουν ότι η ΕΚΕ χρησιμοποιείται για την αύξηση της κερδοφορίας κυρίως για τους μετόχους και τους επενδυτές μιας επιχείρησης αποκλίνοντας όλα τα υπόλοιπα ενδιαφερόμενα μέρη. Στην δεύτερη συμπεριλαμβάνονται ορισμοί, όπου η ΕΚΕ έχει μια ηθική διάσταση και απευθύνεται σε όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη. Αντίθετα στην τρίτη κατηγορία υπάρχουν διεθνώς αποδεκτοί ορισμοί που δηλώνουν ότι η ΕΚΕ εξυπηρετεί ως ένα μέσο αντιμετώπισης κοινωνικών ζητημάτων μέσω εφαρμογής σωστών επιχειρηματικών στρατηγικών που αντικατοπτρίζουν τις αξίες και την κουλτούρα μιας επιχείρησης (Δερβίση 2019).

Ο Dahlrud το 2008 επισήμανε ότι υπάρχουν πέντε διαστάσεις που χαρακτηρίζουν τους ορισμούς της ΕΚΕ. Η περιβαλλοντική, η κοινωνική, η οικονομική, η εθελοντική και τέλος η διάσταση των ενδιαφερόμενων. Η εθελοντική διάσταση είναι αυτή που αναφέρεται σε δραστηριότητες οι οποίες δεν επιβάλλονται στις επιχειρήσεις από τον νόμο αλλά βασίζονται σε ηθικούς λόγους (Kloppers & Kloppers 2018).

Σύμφωνα με τον Bowen κοινωνική ευθύνη σημαίνει δημόσια ευθύνη, κοινωνική υποχρέωση και επιχειρησιακή ηθική (Κλαουδάτου 2017) και η ΕΚΕ δεν συνεπάγεται μόνο να υπακούνε οι εταιρίες στον νόμο αλλά να λαμβάνουν υπόψη και το συμφέρον της κοινωνίας. Παράλληλα, θεωρούσε ότι η ΕΚΕ πρέπει να περιλαμβάνεται στις πολιτικές της εταιρίας και να αποτελεί έναν υπεύθυνο τρόπο επιχειρηματικής δραστηριότητας και να μην είναι απλά ένα πρόσθετο πρόγραμμα όπως φιλανθρωπικά προγράμματα (Kloppers & Kloppers 2018).

Ο Davis αναφέρθηκε στις ηθικές συνέπειες και ότι διαφορετικές επιχειρήσεις έχουν διαφορετικές αντιλήψεις σχετικά με τις ηθικές τους υποχρεώσεις. Υποστηρίζει ότι η ΕΚΕ δεν συμπεριλαμβάνει τις νομικές υποχρεώσεις πιο συγκεκριμένα, όταν μια επιχείρηση συμμορφώνεται με τον νόμο δεν σημαίνει απαραίτητα ότι είναι και κοινωνικά υπεύθυνη (Kloppers & Kloppers 2018).

Σύμφωνα με τον ορισμό του Διεθνούς Επιχειρηματικού Συμβουλίου για την Βιώσιμη ανάπτυξη (World Business Council for Sustainable Development) οι επιχειρήσεις έχουν άμεση σχέση με την κοινωνία ειδικότερα με τις τοπικές κοινωνίες υπάρχει δηλαδή μια αλληλεξάρτηση μεταξύ του επιχειρηματικού τομέα και της κοινωνίας (Kloppers & Kloppers 2018). Η ΕΚΕ συμβάλλει δραματικά στην πρόοδο της κοινωνίας και την βελτίωση της ποιότητας της ζωής των εργαζομένων (Κλαουδάτου 2017). Επιπλέον, θεωρεί ότι η συνολική ευθύνη μιας εταιρίας αποτελείται τόσο από την ΕΚΕ όσο και από την εταιρική οικονομική και περιβαλλοντική ευθύνη. Έτσι, μια στρατηγική η οποία είναι βασισμένη σε ορθές επιχειρηματικές αρχές θα είναι επωφελής όχι μόνο για την οικονομική ανάπτυξη μιας επιχείρησης αλλά και για την ευημερία των εργαζομένων και των οικογενειών τους (Kloppers & Kloppers 2018; Κλαουδάτου 2017).

Υπάρχουν μερικές βασικές έννοιες που είναι κοινές σε όλους τους παραπάνω ορισμούς, που διατυπώθηκαν μέσα στα χρόνια, οι οποίες είναι η κοινωνική ευημερία, το όφελος της κοινωνίας και του περιβάλλοντος, η βιώσιμη ανάπτυξη, η επιχειρηματική ευθύνη και υποχρέωση και τέλος ο εθελοντισμός (Κλαουδάτου 2017). Επιπροσθέτως,

μπορούμε να αναγνωρίσουμε και μερικές κοινές βασικές αρχές (Kloppers & Kloppers 2018):

- Οι επιχειρήσεις έχουν ηθική ευθύνη απέναντι στην κοινωνία από την στιγμή που υπάρχει μια αλληλένδετη σχέση μεταξύ τους.
- Οι επιχειρηματικές αποφάσεις δεν πρέπει να λαμβάνονται μόνο με βάση το οικονομικό συμφέρον αλλά και με βάση τις κοινωνικές και περιβαλλοντικές επιπτώσεις.
- Η ΕΚΕ πρέπει να συμμετέχει ενεργά στην κάλυψη των κοινωνικών αναγκών και στη βιώσιμη ανάπτυξη.
- Είναι απαραίτητο η ΕΚΕ να μην έχει μόνο την μορφή συμπληρωματικών προγραμμάτων αλλά να αποτελεί μέρος της βασικής δραστηριότητας μιας επιχείρησης, εκπροσωπώντας τον τρόπο με τον οποίο ασκεί τις δραστηριότητές της.
- Συγχρόνως να λαμβάνει υπόψη τις ανάγκες όχι μόνο των μετόχων και των επενδυτών αλλά και τις ανάγκες και προσδοκίες και των υπόλοιπων ενδιαφερόμενων μερών.
- Τελευταία παρατήρηση αλλά εξίσου σημαντική είναι ότι, η ΕΚΕ καλό θα ήταν να διαφέρει και να προσαρμόζεται από κοινωνία σε κοινωνία.

Οφέλη της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης.

Αύξηση της αφοσίωσης των εργαζομένων και της παραγωγικότητας

Η ΕΚΕ απέναντι στους εργαζομένους αποτελεί τη ευθύνη για την ευημερία των εργαζομένων (Kuldeep & Madhvendra 2021). Η ΕΚΕ συνδέεται άμεσα και με το ανθρώπινο δυναμικό και όχι μόνο με την κοινωνία, το περιβάλλον και την απόκτηση κέρδους. Το προσωπικό μιας επιχείρησης είναι αυτό που της προσδίδει ανταγωνιστικό πλεονέκτημα και την ξεχωρίζει από τις υπόλοιπες στον κλάδο δραστηριοποίησής της. Για τον λόγο αυτό η ευημερία και η ικανοποίηση των αναγκών και των προσδοκιών των εργαζομένων και η δίκαιη αντιμετώπισή τους είναι ύψιστης σημασίας. Παράλληλα, με τον τρόπο αυτό οι επιχειρήσεις μπορούν να προσελκύσουν και να διατηρήσουν το προσωπικό τους (Καραπαύλου 2023; Galbreath 2010).

Οι πρακτικές ΕΚΕ που αφορούν τους εργαζομένους έχουν διάφορες μορφές όπως για παράδειγμα ηθικές πρακτικές και κώδικες που τους επιτρέπουν να εκφραστούν ελεύθερα και να θίξουν διάφορα εργασιακά προβλήματα. Επιπλέον, η συμμετοχή του προσωπικού σε φιλανθρωπικές δράσεις και οι διάφορες ενέργειες της Διοίκησης Ανθρώπινου Δυναμικού για την ύπαρξη ποικιλίας και διαφορετικότητας των εργαζομένων, την επαγγελματική εξέλιξη και την δίκαιη αντιμετώπιση τους. Έτσι, βελτιώνεται η ποιότητα της εργασίας και μπορεί να επιτευχθεί εργασιακή δέσμευση, αφοσίωση και αύξηση της απόδοσης (Καραπαύλου 2023; Galbreath, 2010).

Οι παραπάνω πρακτικές ΕΚΕ έχουν αντίκτυπο στην επωνυμία εργοδότη, δηλαδή η φήμη που έχει η επιχείρηση στους εργαζομένους. Με άλλα λόγια αν μια επιχείρηση εφαρμόζει πρακτικές ΕΚΕ που αφορούν τις συνθήκες εργασίας, την αμοιβή, την εκπαίδευση, την πληροφόρηση, την επικοινωνία και την ασφάλεια των εργαζομένων μπορεί να δημιουργήσει μια επωνυμία που θα αυξήσει το ενδιαφέρον των υποψήφιων υπαλλήλων (Καραπαύλου 2023).

Βελτίωση της εταιρικής φήμης και πελατειακή αφοσίωση

Η βιωσιμότητα μιας επιχείρησης και η εξέλιξή της εξαρτώνται από την κοινωνία. Αν μια επιχείρηση έχει ορθές πρακτικές και είναι σωστή απέναντι στην κοινωνία και το περιβάλλον, τότε η κοινωνία θα έχει θετική εντύπωση για την επιχείρηση (Kuldeep & Madhvendra 2021).

Η ΕΚΕ απέναντι στην κοινωνία περιλαμβάνει δραστηριότητες οι οποίες συμβάλλουν στην ευημερία της κοινωνίας, όπως για παράδειγμα φιλανθρωπίες, καλυτέρευση της ποιότητας της ζωής, αγροτική ανάπτυξη, μείωση της ανεργίας, ιατρική υποστήριξη κ.α. Η ΕΚΕ απέναντι στους πελάτες αφορά την ικανοποίηση των πελατών και την παροχή υψηλής ποιότητας υπηρεσιών(Kuldeep & Madhvendra 2021). Γενικότερα με την εφαρμογή πρακτικών ΕΚΕ οι πελάτες διαμορφώνουν μια θετική αντίληψη για την επιχείρηση γεγονός το οποίο είναι πολύ σημαντικό για την ίδια την επιχείρηση. Σαφώς με όλα τα παραπάνω επωφελείται η ίδια η επιχείρηση από την στιγμή που αυξάνεται η φήμη της και κεντρίζεται το ενδιαφέρον των μετόχων και επηρεάζουν θετικά την απόφασή τους (Kuldeep & Madhvendra 2021; Galbreath 2010).

Είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι οι πελάτες λαμβάνουν υπόψη αν μια επιχείρηση έχει υιοθετήσει πρακτικές ΕΚΕ ή όχι και επηρεάζει την αγοραστική τους απόφαση και είναι ακόμα πρόθυμοι να αγοράσουν προϊόντα ή υπηρεσίες σε υψηλότερη τιμή (Pradeep et

al. 2018; Alhouti & D'Souza 2018). Συνεπώς, η επένδυση στην ΕΚΕ έχει θετικό αντίκτυπο στην αξιολόγηση, στην αφοσίωση των πελατών και στην επιλογή και την σύσταση της επωνυμίας (Pradeep et al. 2018; Galbreath 2010).

Συνοπτικά, τα οφέλη που αποκτά μια επιχείρηση από την υιοθέτηση πρακτικών ΕΚΕ είναι (Virakul et al. 2009):

- Ικανοποιημένο και πιο παραγωγικό προσωπικό
- Απόκτηση κινήτρων και αύξηση της αφοσίωσής τους
- Μείωση του κόστους πρόσληψης και εκπαίδευσης
- Βελτίωση της ποιότητας του χώρου εργασίας
- Θετικότερη στάση των εργαζομένων
- Απόκτηση ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος
- Βελτίωση της φήμης της εταιρίας
- Αύξηση της αφοσίωσης των πελατών
- Θετική άποψη και αύξηση του ενδιαφέροντος των μετόχων

Ο Κλάδος Τροφίμων και Ποτών

Ο βιομηχανικός κλάδος τροφίμων και ποτών αναφέρεται στην επεξεργασία των τροφίμων και ποτών. Αποτελείται κυρίως από τη βιομηχανία επεξεργασίας γεωργικών προϊόντων και υποπροϊόντων, για παράδειγμα άλεσμα σιτηρών, κτηνοτροφικών και αλιευτικών προϊόντων, σφαγή και επεξεργασία κρέατος, επεξεργασία υδρόβιων προϊόντων, επεξεργασία ζωοτροφών, επεξεργασία φυτικών ελαίων και ζάχαρης, επεξεργασία λαχανικών, φρούτων και ξηρών καρπών. Επίσης, η βιομηχανία παραγωγής τροφίμων περιλαμβάνει την παραγωγή γάλακτος και γαλακτοκομικών προϊόντων, κονσερβοποιημένων τροφίμων, καρυκευμάτων, προϊόντων που έχουν υποστεί ζύμωση, την παραγωγή προϊόντων αρτοποιίας, ζαχαρωτά, σοκολάτες κ.α. (Chen et al. 2015).

Με την παγκοσμιοποίηση και την ραγδαία ανάπτυξη του κλάδου, η εφοδιαστική αλυσίδα γίνεται όλο και πιο πολύπλοκη καθώς έχει αυξηθεί σημαντικά η ζήτηση μιας μεγαλύτερης ποικιλίας τροφίμων από τους καταναλωτές. Τίθεται θέμα η ασφάλεια των τροφίμων με την εκβιομηχάνιση της γεωργίας και της ζωικής παραγωγής, ενώ παράλληλα με την κλιματική αλλαγή επιφυλάσσονται κίνδυνοι για τα τρόφιμα στην διαδικασία παραγωγής, αποθήκευσης και διανομής λόγω της αλλαγής της

θερμοκρασίας (Attaran & Gunasekaran 2019).Οι αγορές σήμερα είναι πολύ περισσότερο απαιτητικές για ευρύτερη ποικιλία τροφίμων σε χαμηλότερο κόστος, σύντομη παράδοση και καλή ποιότητα (Espinosa et al. 2021).

Όσο αναφορά την βιομηχανία τροφίμων στην Ελλάδα, παίζει σημαντικό ρόλο στην ελληνική οικονομία και είναι η σύνδεση μεταξύ του πρωτογενούς τομέα με του τριτογενή, του αγροτικού με τον τομέα παροχής υπηρεσιών (π.χ. εστιατόρια, supermarket) αντίστοιχα (Νικολαΐδης 2016). Σύμφωνα με την ετήσια έκθεση της ΙΟΒΕ, η βιομηχανία τροφίμων αποτελεί ζωτικό κομμάτι της ελληνικής οικονομίας ακόμα και σε περιόδους κρίσης όπως της οικονομικής και της υγειονομικής. Οι βιομηχανίες πλέον στρέφονται όλο και περισσότερο στην Έρευνα και Ανάπτυξη για την παραγωγή ποιοτικότερων προϊόντων μέσω διαδικασιών παραγωγής που έχουν χαμηλότερο περιβαλλοντικό αποτύπωμα. Σύμφωνα με την έκθεση, η ελληνική βιομηχανία τροφίμων και ποτών έχει τις δυνατότητες να αντιμετωπίσει τις σύγχρονες προκλήσεις και ανάγκες των καταναλωτών και να αναπτυχθεί ακόμα περισσότερο στο μέλλον, στηρίζοντας την ελληνική οικονομία.

Αναγκαιότητα Εφαρμογής Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης στον Βιομηχανικό Κλάδο Τροφίμων και Ποτών

Σε αυτήν την ενότητα θα μελετηθεί το αντίκτυπο του κλάδου στην κοινωνία και το περιβαλλοντικό του αποτύπωμα. Όπως έχει ήδη αναφερθεί πρόκειται για ένα πολύ σημαντικό κλάδο και οι αρνητικές επιδράσεις που έχουν οι βιομηχανίες τροφίμων στο πλαίσιο της δραστηριοποίησής τους είναι επίσης ύψιστης σημασίας.

Αρχικά, μερικά σοβαρά προβλήματα που προκαλούνται από αυτόν τον κλάδο είναι υπερκατανάλωση ενέργειας και φυσικών πόρων, η παραγωγή εκπομπών αλλά και αποβλήτων, τόσο στερεών όσο και υγρών (Espinosa et al. 2021).Επίσης, επιβαρύνεται το σύστημα υγειονομικής ανάπτυξης λόγω των τροφιμογενών ασθενειών, αντιθέτως οι προμήθειες τροφίμων που είναι ασφαλείς στηρίζουν την εθνική οικονομία, τον τουρισμό και το εμπόριο (Attaran & Gunasekaran 2019).

Ο αγροτικό τομέας, ο οποίος αποτελεί ζωτικό κομμάτι της οικονομίας μιας χώρας, συνεισφέρει στην παραγωγή προϊόντων αλλά και την παράλληλη δημιουργία αποβλήτων από την εκμετάλλευση της γης και των πρώτων υλών. Αυτά τα απόβλητα αν

δεν χρησιμοποιηθούν ή απορριφθούν σωστά έχουν σοβαρές επιπτώσεις στο περιβάλλον και στην υγεία. Σημαντικές ποσότητές μη ανανεώσιμων πόρων, νερού και ενέργειας, καταναλώνονται από τις βιομηχανίες ποτών και οινοπνευματωδών ποτών, οι οποίες αποτελούν μέρος του αγροτικού τομέα. Να σημειωθεί ότι τα ποσά κατανάλωσης διαφέρουν από χώρα σε χώρα (Espinosa et al. 2021).

Σημαντική απειλή για το περιβάλλον αποτελεί η αλυσίδα παραγωγής κρέατος λόγω απόρριψης στερεών αποβλήτων και υπερκατανάλωση νερού και ενέργειας. Σημαντικές ποσότητες ύδατος χρησιμοποιούνται σε όλα τα στάδια επεξεργασίας, όπως παστερίωση, αποστείρωση, ψύξη, αλλά και για τον καθαρισμό του εξοπλισμού. Παρόμοιες επιπτώσεις έχουν και οι γαλακτοβιομηχανίες και οι βιομηχανίες κονσερβοποίησης από την στιγμή που και σε αυτές γίνεται υπερκατανάλωση ύδατος (Νικολαΐδης 2016).

Βιομηχανίες όπως αυτή της αρτοποιίας έχουν αρνητικό αντίκτυπο πέραν στο περιβάλλον και στους εργαζομένους, λόγω της σκόνης, οδηγώντας τους σε αναπνευστικά προβλήματα. Επιπλέον, ο κλάδος της ζαχαροπλαστικής κρύβει κινδύνους μολύνσεων από μικρόβια και βακτήρια γιατί τα προϊόντα που παράγονται είναι ευαίσθητα σε θερμοκρασίες από 8°C και άνω. Έτσι κρίνεται απαραίτητη η εφαρμογή και τήρηση μεθόδων που φορούν την ασφάλεια και την υγεία (Νικολαΐδης 2016).

Εν κατακλείδι, μπορούμε να παρατηρήσουμε ότι προκαλούνται σοβαρά ζητήματα που αφορούν την ποιότητα και την ασφάλεια των τροφίμων, την ασφάλεια των εργαζομένων καθώς επίσης και τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις (Νικολαΐδης 2016). Για τον λόγο αυτό στην επόμενη ενότητα θα μελετηθεί η Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη ως ένας τρόπος ελαχιστοποίησης και περιορισμού των παραπάνω ζητημάτων.

Πρακτικές Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης στο Βιομηχανικό Κλάδο Τροφίμων και Ποτών

Όπως προαναφέρθηκε, πρόκειται για έναν αναδυόμενο κλάδο με σοβαρό αντίκτυπο στο οικονομικό σύστημα, στην κοινωνία και στο περιβάλλον. Τα τρόφιμα ανέκαθεν αποτελούσαν την πρωταρχική ανθρώπινη ανάγκη (Ikram et al. 2020). Τις τελευταίες δεκαετίες όλο και περισσότερες εταιρίες τροφίμων στρέφονται στην ΕΚΕ για την βιώσιμη ανάπτυξή τους. Οι καταναλωτές πλέον απαιτούν από αυτές να κοινοποιούν τις δραστηριότητές και τις επιπτώσεις τους στην κοινωνία και το περιβάλλον με

λεπτομέρειες αλλά επίσης, να μοιράζονται και τις δραστηριότητες εφαρμογής της ΕΚΕ. Η σημασία της ΕΚΕ είναι μεγάλη στον κλάδο των τροφίμων από την στιγμή που συμβάλλει στην δημόσια υγεία για παράδειγμα μέσω της ασφάλειας και της ποιότητας των τροφίμων (Ζούβελος 2022).

Η εφαρμογή τεχνολογικά εξελιγμένων και καινοτόμων στρατηγικών καθαρότερης παραγωγής (Cleaner Production, CP) είναι ένα τρόπος περιορισμού των περιβαλλοντικών επιπτώσεων με ταυτόχρονη μείωση του κόστους παραγωγής και αύξηση της ανταγωνιστικότητας (Espinosa et al. 2021). Η καθαρότερη παραγωγή είναι ουσιαστικά ένα σύνολο στρατηγικών για την βελτιστοποίηση της διαδικασίας παραγωγής και μείωσης του περιβαλλοντικού αποτυπώματος σε όλα τα στάδια του κύκλου ζωής του προϊόντος. Αυτές οι προληπτικές και φιλικές προς το περιβάλλον στρατηγικές δρουν ως μέσο μείωσης της κατανάλωσης νερού, των εκπομπών, των αποβλήτων και απώλειας πρώτων υλών, βελτίωσης της ενεργειακής απόδοσης, των διαδικασιών καθαρισμού, συντήρησης, συσκευασίας και σωστής διαχείρισης των απορριμμάτων με ταυτόχρονη αύξηση της βιωσιμότητας της αλυσίδας παραγωγής.

Το διεθνώς αναγνωρισμένο πρότυπο ISO14001 αποτελεί ένα σύστημα περιβαλλοντικής διαχείρισης με σκοπό οι επιχειρήσεις να βελτιώνουν διαρκώς τις περιβαλλοντικές τους επιδόσεις. Είναι κατάλληλο για διαφόρων μεγεθών επιχειρήσεων και στο πλαίσιο του, οι οργανισμοί καλούνται να λάβουν υπόψη τους όλα τα περιβαλλοντικά ζητήματα που προκαλούνται στο πλαίσιο της δραστηριότητάς τους όπως χρήση πόρων, διαχείριση απορριμμάτων, κλιματική αλλαγή, ατμοσφαιρική ρύπανση και ρύπανση του εδάφους. Οι επιχειρήσεις καλούνται να συμμορφωθούν με τις σχετικές απαιτήσεις της νομοθεσίας και να λάβουν προληπτικά μέτρα για τον περιορισμό του περιβαλλοντικού αποτυπώματος.. Με την εφαρμογή του ISO14001 οι επιχειρήσεις δεσμεύονται όχι μόνο με την συμμόρφωση με την νομοθεσία αλλά και με μια συνεχή περιβαλλοντική βελτίωση. Με αυτόν τον τρόπο συνδυάζεται η περιβαλλοντική ευθύνη τους με την στρατηγική επιχειρηματική ανάπτυξη (ISO 14001:2015 2022; International Organization for Standardization 2015).

Όλοι οι παραγωγοί τροφίμων έχουν ευθύνη να είναι ασφαλή τα προϊόντα τους για την ευημερία των καταναλωτών. Το ISO 22000 αποτελεί ένα από τα πρότυπα διαχείρισης ασφάλειας τροφίμων εντοπισμού και ελέγχου των κινδύνων για την αποφυγή σοβαρών συνεπειών από μη ασφαλή τρόφιμα. Μπορεί να εφαρμοστεί σε όλων των ειδών

παραγωγών τροφίμων και όλων των προϊόντων τους (ISO - ISO 22000 2022). Με το πρότυπο IFS εξετάζονται τα προϊόντα και η διαδικασία παραγωγής τους για την αξιολόγηση της ικανότητας ενός παραγωγού τροφίμων να παράγει ασφαλή και ποιοτικά τρόφιμα τα οποία συμμορφώνονται με τις νομικές απαιτήσεις και τις προδιαγραφές των πελατών (IFS n.d.). Παράλληλα, το HACCP είναι ένα σύστημα διαχείρισης για την ασφάλεια των τροφίμων μέσω ανάλυσης και ελέγχου κινδύνων, βιολογικών, χημικών αλλά και φυσικών σε όλα τα στάδια, δηλαδή από τον χειρισμό των πρώτων υλών, την παραγωγή μέχρι και την διανομή και κατανάλωση του τελικού προϊόντος (FDA 2022).

Παράλληλα η εφοδιαστική αλυσίδα, η οποία περιλαμβάνει την προμήθεια πρώτων υλών και την επεξεργασία τους, την παραγωγή, την αποθήκευση και την διανομή ευαίσθητων προϊόντων είναι αυτονόητο ότι πρέπει να συμμορφώνεται με νομοθεσίες και κανονισμούς ασφαλείας (Ζούβελος 2022).Τα ζώα δεν πρέπει να υπόκεινται σε βασανιστήρια και η σωστή μεταχείριση τους, που αφορά την στέγαση, μεταφορά και σφαγή, οδηγούν στην βελτίωση της φήμης της εταιρίας (Ζούβελος 2022). Μερικές εφαρμογές ΕΚΕ σχετικά με περιβαλλοντικά ζητήματα είναι η ανακύκλωση, η καλύτερη διαχείριση των αποβλήτων και νερού (Ζούβελος 2022). Για την αντιμετώπιση των ήδη υπάρχων προβλημάτων της εφοδιαστικής αλυσίδας το Blockchain αποτελεί μια πολύ καλή λύση. Συμμετέχει στην βελτίωση της ιχνηλασιμότητας των τροφίμων και διασφαλίζει την ασφάλεια των τελικών καταναλωτών. Πιο συγκεκριμένα μερικά πλεονεκτήματα είναι η ενίσχυση της ασφάλειας των τροφίμων, η διασφάλιση φρέσκων και καλύτερης ποιότητας τροφίμων, μείωση σπατάλης και προώθηση υπευθυνότητας μεταξύ των διάφορων παραγωγών. Επιπλέον, με αυτόν τον τρόπο μια επιχείρηση μπορεί να επιτύχει την πλήρη διαφάνεια κάτι που οι πελάτες σήμερα αναζητούν (Attaran & Gunasekaran 2019).

Σχετικά με τις πρακτικές ΕΚΕ που αφορούν κοινωνικά ζητήματα, αξίζει να σημειωθεί ότι λόγω της φύσης του ο κλάδος των τροφίμων πάντα στήριζε τις τοπικές κοινωνίες και φιλανθρωπικούς οργανισμούς. Πρόκειται για την παραγωγή πρώτης ανάγκης προϊόντων οπότε σε περιόδους κρίσεων ήταν απαραίτητη η στήριξη του και η παροχή βοήθειας. (Νικολαΐδης 2016).

Τέλος, αξίζει να σημειωθεί ότι στην Ελλάδα η εφαρμογή της ΕΚΕ είναι σε χαμηλότερο επίπεδο σε σχέση με τις υπόλοιπες χώρες στην Ευρώπη. Επιπλέον, υπάρχει μεγάλη

διαφορά μεταξύ των μεγάλων με των μικρομεσαίων επιχειρήσεων. Οι μεγάλες επιχειρήσεις είναι πιο εύκολο να προβούν στην υιοθέτηση πρακτικών ΕΚΕ., παρόλα αυτά τα τελευταία χρόνια όλο και περισσότερες ελληνικές επιχειρήσεις τροφίμων αρχίζουν να δραστηριοποιούνται σε περιβαλλοντικά και κοινωνικά θέματα αλλά και σε θέματα που σχετίζονται με το εργατικό δυναμικό (Ζούβελος 2022).

Ερευνητικά Ερωτήματα

1. Κατανοούν οι επιχειρήσεις του βιομηχανικού κλάδου τροφίμων και ποτών ότι έχουν ευθύνη απέναντι στο περιβάλλον, στην κοινωνία, και στο ανθρώπινο δυναμικό;

   Το ερώτημα αυτό αποσκοπεί στο να διαπιστώσουμε αν στις μέρες μας οι επιχειρήσεις ενδιαφέρονται μόνο για την ολοκλήρωση των εργασιών τους και της δραστηριότητάς τους, αγνοώντας όλα τα αρνητικά αντίτυπα που μπορεί να προκληθούν μέσω αυτής της διαδικασίας.

2. Αντιλαμβάνονται την σημαντικότητα της εφαρμογής της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης ως ένα μέσο αντιμετώπισης/ελαχιστοποίησης των περιβαλλοντικών και κοινωνικών ζητημάτων;

   Στη συνέχεια με το ερώτημα αυτό θέλουμε να διαπιστώσουμε αν αντιλαμβάνονται ότι η με την Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη μπορούν να αναλάβουν την ευθύνη που φέρουν στο περιβάλλον και την κοινωνία.

3. Είναι πρόθυμες να την εφαρμόσουν αφού αντιληφθούν την σημαντικότητά της;

   Παρόλο που κάποιες εταιρίες αναγνωρίζουν ότι φέρουν σημαντικό μερίδιο ευθύνης δεν συμπεριφέρονται ως κοινωνικά υπεύθυνες. Ο σκοπός του συγκεκριμένου ερωτήματος λοιπόν, είναι η διαπίστωση αν τελικά είναι πρόθυμες να συμπεριφερθούν ως κοινωνικά υπεύθυνες οντότητες.

4. Έχουν υιοθετήσει ήδη πρακτικές ΕΚΕ οι βιομηχανικές επιχειρήσεις στον κλάδο τροφίμων και ποτών που δραστηριοποιούνται στον ελλαδικό χώρο;

   Με αυτό το ερώτημα θα μπορέσουμε να κατανοήσουμε σε τι βαθμό εφαρμόζεται η Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη και πόσο εξελιγμένη είναι στην Ελλάδα.

5. Με ποιες πρακτικές και στρατηγικές την εφαρμόζουν;

Τέλος, αυτό το ερώτημα θα βοηθήσει στο να κατανοήσουμε καλύτερα ποιες πρακτικές χρησιμοποιούν για την εφαρμογή της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης και αν υπάρχουν στρατηγικές, γεγονός που υποδηλώνει ότι η ΕΚΕ αποτελεί βασικό κομμάτι της κύριας στρατηγικής της επιχείρησης και ότι δεν την εφαρμόζει άθελά της.

Μεθοδολογία

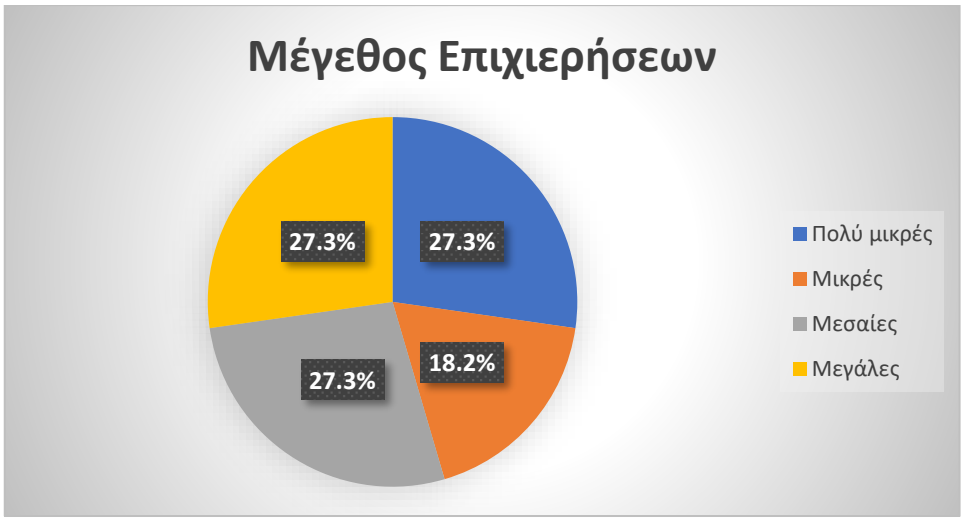
Δείγμα

Το είδος συμμετεχόντων στην έρευνα είναι ελληνικές επιχειρήσεις στον βιομηχανικό κλάδο τροφίμων και ποτών και το δείγμα της έρευνας είναι 11 επιχειρήσεις ενώ, αρχικά ήταν 15 όμως, 4 ερωτηματολόγια απορρίφθηκαν καθώς είχαν υποβληθεί κενά. Κρίθηκε απαραίτητο ο τρόπος δειγματοληψίας να είναι η σκόπιμη δειγματοληψία και όχι τυχαία, για την επιλογή του κατάλληλου δείγματος που θα εξυπηρετεί τους σκοπούς της έρευνας. Στην προκειμένη περίπτωση είναι αναγκαίο το δείγμα να εκπληρώνει κάποια συγκεκριμένα χαρακτηριστικά, όπως να είναι πρόθυμο να απαντήσει και να δώσει αναλυτικές πληροφορίες, οι οποίες από κάποιες επιχειρήσεις θεωρούνται αρκετά ευαίσθητες για να τις μοιραστούν, και σαφώς να υπάρχει η επαρκής γνώση από τα στελέχη για θέματα που αφορούν την επιχείρηση και πως λειτουργεί, ώστε να μπορέσουν να συμμετάσχουν στο ερωτηματολόγιο.

Πίνακας 1. Δείγμα έρευνας

Επιχείρηση	**Αριθμός εργαζομένων/απασχολούμενων**
Aegean Organics	3
Αττική Πίττας	95
Pelopac ΑΒΕΕ	170
GOJI SPIRIT	10
ΙΟΝ Α.Ε.	830
ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ Χ.Κ. ΑΒΕΤ	50
Π.Γ. ΝΙΚΑΣ ΑΒΕΕ	500
ΜΕΤΑΞΑΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΑΙ ΣΙΑ Ο.Ε.	5
DODONI	435
Ποτοποιία Χίου Στουπάκη ΑΕ	12
FAMILY FOOD ΙΚΕ	11

Στον παραπάνω πίνακα παρουσιάζονται οι επιχειρήσεις που συμμετείχαν στην έρευνα και ο αριθμός των εργαζομένων τους. Με βάση τον αριθμό των εργαζομένων οι εταιρείες μπορούν να χωριστούν σε πολύ μικρές, μικρές, μεσαίες και μεγάλες.

Γράφημα 1. Μέγεθος Επιχειρήσεων

Στο παραπάνω γράφημα βλέπουμε ότι το 27,3% των επιχειρήσεων που συμμετείχαν στην έρευνα είναι πολύ μικρές επιχειρήσεις, το 18,2% μικρές, το 27,3% μεσαίες και το 27,3% μεγάλες.

Μέσα συλλογής δεδομένων

Τα δεδομένα συλλέχθηκαν μέσω ενός κατάλληλου δομημένου ερωτηματολογίου ηλεκτρονικής μορφής από το Google Forms. Η έρευνα διεξήχθη τον Νοέμβριο του 2023 και έγινε αρχικά μια πρώτη τηλεφωνική επαφή με 74 επιχειρήσεις τροφίμων που δραστηριοποιούνται στον ελλαδικό χώρο και στην συνέχεια έγινε αποστολή του ερωτηματολογίου μέσω email. Έπειτα ακολούθησε άλλη μια τηλεφωνική επαφή για να γίνει επιβεβαίωση της παραλαβής του email και αν θα συμμετάσχουν. Σε αυτό το σημείο αξίζει να επισημανθεί ότι οι 11 επιχειρήσεις που τελικά συμμετείχαν στην έρευνα ήταν θετικές και πρόθυμες από την στιγμή που έγινε το πρώτο τηλεφώνημα.

Δομή Ερωτηματολογίου

Αρχικά, υπήρχε ένα εισαγωγικό σημείωμα στο ερωτηματολόγιο που μοιράστηκε, εξηγώντας τον σκοπό της έρευνας, δηλαδή την μελέτη της εταιρικής κοινωνικής ευθύνης των ελληνικών Επιχειρήσεων στον κλάδο τροφίμων και ποτών. Επιπλέον, αναγράφεται και το γεγονός ότι οι απαντήσεις είναι εμπιστεύτηκες και ότι θα χρησιμοποιηθούν μόνο για τον σκοπό της έρευνας.

Το ερωτηματολόγιο ζητούσε το όνομα της επιχείρησης, έτσι ώστε να μπορέσει στο τέλος να γίνει αντιστοιχία των επιχειρήσεων με τις απαντήσεις όμως δεν ζητούσε το όνομα του στελέχους που το συμπλήρωσε. Αποτελείται από 4 ερωτήσεις στις γενικές

πληροφορίες και άλλες 12 ερωτήσεις χωρισμένες σε 4 ενότητες. Οι ενότητες αυτές είναι: *Η στάση της εταιρίας απέναντι στην Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη, Η Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη σχετικά με το περιβάλλον, Η Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη σχετικά με την Κοινωνία και Η Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη σχετικά με τους Εργαζομένους.* Η κάθε μια από αυτές τις ενότητες εξυπηρετεί στην απάντηση των ερευνητικών ερωτημάτων και στην διευκόλυνση του ατόμου που θα απαντήσει το ερωτηματολόγιο.

Στις γενικές πληροφορίες περιλαμβάνονται: *το όνομα της επιχείρησης, ο αριθμός εργαζομένων, οι κύριες δραστηριότητες της επιχείρησης και η θέση του εργαζομένου που συμπλήρωσε το ερωτηματολόγιο.*

Οι ερωτήσεις που αποτελούν την ενότητα *«Η στάση της εταιρίας απέναντι στην Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη»* είναι: *«Υπάρχει ομάδα/τμήμα που ασχολείται αποκλειστικά με την εφαρμογή της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης και πόσο μεγάλη είναι;», «Πόσο εμπλέκεται ο Διευθύνων σύμβουλος στις αποφάσεις Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης;», «Με ποιον τρόπο γίνονται βελτιωτικές παρεμβάσεις στις πρακτικές Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης;».* Οι παραπάνω ερωτήσεις έχουν ως στόχο την απάντηση του 3^{ου} ερευνητικού ερωτήματος μέσω της διερεύνησης της στάσης και της συμπεριφοράς των εταιριών όσο αναφορά την ΕΚΕ. Δηλαδή το γεγονός, αν υπάρχει καθορισμένη ομάδα που ασχολείται με την ΕΚΕ, τον βαθμό μεσολάβησης του Διευθύνοντα Σύμβουλου και αν γίνονται βελτιωτικές παρεμβάσεις, υποδηλώνει αν μια επιχείρηση έχει θετική ή αρνητική άποψη για την ΕΚΕ και πόσο πρόθυμη είναι να την εφαρμόσει.

Η ενότητα *«Η Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη σχετικά με το περιβάλλον»* περιέχει τις παρακάτω ερωτήσεις: *«Στο πλαίσιο δραστηριότητας της εταιρίας, τι ενέργειες λαμβάνουν χώρα σχετικά με την μείωση του περιβαλλοντικού αποτυπώματος;», «Ακολουθεί κάποια συγκεκριμένη περιβαλλοντική πολιτική και εφαρμόζει κάποιο συγκεκριμένο Σύστημα Περιβαλλοντικής Διαχείρισης η εταιρία σας και ποια είναι αυτά;», «Αποτελεί για την εταιρία πρωταρχικό στόχο η ελαχιστοποίηση των ρύπων και των αποβλήτων και πως επιτυγχάνεται αυτό;».* Με την απάντηση των ερωτήσεων σχετικά με το περιβάλλον και αν λαμβάνονται ενέργειες για την μείωση του περιβαλλοντικού αποτυπώματος, την ύπαρξή περιβαλλοντικής πολιτικής και αν αποτελεί στόχο για την εταιρία ο περιορισμός των αποβλήτων μπορούν να απαντηθούν τα ερευνητικά ερωτήματα 1,2,4 και 5.

Στην ενότητα *«Η Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη σχετικά με την Κοινωνία»* περιλαμβάνει τις εξής ερωτήσεις: *«Τι είδους πρακτικές Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης σχετικά με την κοινωνία (φιλανθρωπίες, χρηματοδότηση και προώθηση τοπικών πολιτιστικών εκδηλώσεων) εφαρμόζει η εταιρία σας;», «Πως διασφαλίζει η εταιρία σας ένα ασφαλές τελικό προϊόν που δεν θα θέσει σε κίνδυνο την υγεία των καταναλωτών;», «Πέρα από την υπακοή στους κανονισμούς και στη νομοθεσία για την παραγωγή ασφαλούς τελικού προϊόντος αποτελεί στόχο για την εταιρία σας ενός ανώτερου και ποιοτικότερου προϊόντος για την προαγωγή της υγείας των καταναλωτών και πως το επιτυγχάνετε;».* Αν εφαρμόζονται πρακτικές που αφορούν την προαγωγή της τοπικής κοινωνίας, την ασφάλεια του τελικού προϊόντος και την προαγωγή της υγείας των καταναλωτών μέσω παραγωγής ποιοτικότερων προϊόντων μπορούν να απαντηθούν τα ερευνητικά ερωτήματα 1,2,4 και 5

Στην τελευταία ενότητα, «*Η Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη σχετικά με τους Εργαζομένους»* οι 3 ερωτήσεις που περιέχονται είναι: *«Πως ευαισθητοποιούνται/ενημερώνονται οι εργαζόμενοι σχετικά με τα προγράμματα Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης που εφαρμόζει η εταιρία και πως εμπλέκονται σε αυτά;», «Πως επιτυγχάνεται η ασφάλεια του προσωπικού στον χώρο εργασίας;», «Τι πρακτικές εφαρμόζει η εταιρία για την διευκόλυνση του προσωπικού; Για παράδειγμα επιπλέον οικονομικές παροχές (μπόνους), ευέλικτο ωράριο εργασίας, διευκόλυνση των υπαλλήλων που έχουν μικρά παιδία κτλ.».* Παρομοίως, οι ερωτήσεις σχετικά με τους εργαζομένους χρησιμεύουν για την απάντηση των 1,2,4 και 5 ερευνητικών ερωτημάτων. Μια επιχείρηση εφαρμόζει πρακτικές ΕΚΕ σχετικά με το ανθρώπινο δυναμικό αν λαμβάνει και τηρεί τα μέτρα ασφαλείας για τους εργαζομένους και τους παρέχει διευκολύνσεις με διάφορους τρόπους και παράλληλα προσπαθεί να τους ευαισθητοποιήσει για το συγκεκριμένο θέμα.

Με την διερεύνηση της στάσης των εταιρειών απέναντι στην ΕΚΕ, αν έχουν λάβει μέτρα για την προστασία του περιβάλλοντος, για τον περιορισμό των κοινωνικών ζητημάτων και για την παροχή καλύτερων συνθηκών εργασίας για το προσωπικό, θα μπορέσουμε να συμπεράνουμε ότι έχουν κατανοήσει οι επιχειρήσεις ότι φέρουν ευθύνη απέναντι στο περιβάλλον, την κοινωνία και το ανθρώπινο δυναμικό. Αντιλαμβάνονται ότι η ΕΚΕ μπορεί να λειτουργήσει ως εργαλείο μείωσης των περιβαλλοντικών και κοινωνικών προβλημάτων και είναι πρόθυμες να την εφαρμόσουν. Ταυτόχρονα, ότι στις μέρες μας οι ελληνικές επιχειρήσεις του κλάδου

των τροφίμων και ποτών έχουν ήδη υιοθετήσει και εφαρμόζουν πρακτικές ΕΚΕ. Τέλος, όλα τα παραπάνω μπορούν να επαληθευτούν μελετώντας συγκεκριμένες πρακτικές και στρατηγικές με τις οποίες εφαρμόζουν την ΕΚΕ.

Διαδικασία συλλογής δεδομένων

Η επεξεργασία των πρωτογενών δεδομένων που συλλέχθηκαν από το ερωτηματολόγιο έγινε μέσω της χρήσης του εργαλείου IMB SPSS STATISTICS 23. Αρχικά, έγινε μια περιγραφική ανάλυση όλων των ερωτήσεων, όχι μόνο των δημογραφικών στοιχείων. Επιπλέον, πραγματοποιήθηκε έλεγχος συσχετίσεων με τον υπολογισμό του συντελεστή συσχέτισης Pearson (Pearson Correlation) για να βρεθεί η όποια συσχέτιση υπάρχει μεταξύ των εταιριών και των πολιτικών και πρακτικών ΕΚΕ. Δηλαδή, για να βρεθεί ο βαθμός συσχέτισης και στατιστικής σημαντικότητας ανάμεσα στις εξεταζόμενες μεταβλητές της παρούσας έρευνας.

Όμως επειδή η έρευνα είναι ποιοτική και οι ερωτήσεις είναι ανοιχτού τύπου πρέπει πρώτα να γίνει ομαδοποίηση και κωδικοποίησή των πανομοιότυπων απαντήσεων έτσι ώστε, να μπορέσει να γίνει στη συνέχεια η στατιστική επεξεργασία με το SPSS. Παρακάτω παρατίθενται τα πινακάκια με την αντίστοιχη κωδικοποίηση.

Πίνακας 2. Κωδικοποίηση Αποτελεσμάτων 1

Επιχείρηση	**Κύριες Δραστηριότητες**	**Κωδικός**	**Θέση**	**Κωδικός**
Aegean Organics	Καλλιέργεια, επεξεργασία και συσκευασία βιολογικών βοτάνων και τσαγιών	1	Ιδιοκτήτης	1
Αττική Πίττας	Βιομηχανία τροφίμων	1	Δ/ση Λειτουργιών	2
Pelopac αβεε	Βιομηχανία τροφίμων	1	HR	2
GOJI SPIRIT	Πρωτογενής τομέας και Εμπόριο	2	Co-founder & sales	1
ION A.E.	παραγωγή προϊόντων κακάο και σοκολάτας	3	Διεύθυνση	1
ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ Χ.Κ. ΑΒΕΤ	Βιομηχανία τροφίμων	1	Τμήμα Πωλήσεων	3
Π.Γ. ΝΙΚΑΣ ΑΒΕΕ	Βιομηχανία τροφίμων	1	Customer Relations & CSR Supervisor	2
ΜΕΤΑΞΑΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΑΙ ΣΙΑ Ο.Ε.	Βιοτεχνία Ζυμαρικών και Πίτσας	1	ΛΟΓΙΣΤΗΡΙΟ	2
ΔΩΔΩΝΗ	Παραγωγή Γαλακτοκομικών Προϊόντων και Vegan	3	ESG/QA	2
Ποτοποιία Χίου Στουπάκη ΑΕ	Ποτοποιία	3	Ιδιοκτήτης	1
FAMILY FOOD IKE	Χονδρικό εμπόριο τροφίμων	4	Υπεύθυνη Εξαγωγών	3

Πίνακας 3. Κωδικοποίηση Αποτελεσμάτων 2

Επιχείρηση	Υπάρχει ομάδα/τμήμα που ασχολείται αποκλειστικά με την εφαρμογή της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης και πόσο μεγάλη είναι;	Κωδικός
Aegean Organics	Όχι	2
Αττική Πίττας	Όχι	2
Pelopac αβεε	Ναι, είναι δυο άτομα	1
GOJI SPIRIT	Όχι	2
ION A.E.	Ναι, αποτελείται από 5 άτομα	1
ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ Χ.Κ. ΑΒΕΤ	Υπάρχει και ασχολούνται 2 άτομα	1
Π.Γ. ΝΙΚΑΣ ΑΒΕΕ	«Επιτροπή Εταιρικής Υπευθυνότητας ΝΙΚΑS», με κύριους στόχους την εμπλοκή εργαζομένων από διαφορετικά αντικείμενα για κοινό σκοπό, τη διάχυση της κουλτούρας ΕΚΕ στους συναδέλφους των τμημάτων τους και την ενεργοποίηση σε εθελοντικές δράσεις. 13 άτομα	1
ΜΕΤΑΞΑΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΑΙ ΣΙΑ Ο.Ε.	Όχι δεν υπάρχει	2
ΔΩΔΩΝΗ	Υπάρχει ομάδα που απαρτίζεται από άτομα διαφορετικών τμημάτων της εταιρείας αναφορικά στους πυλώνες του ESG και η συλλογή - επεξεργασία των δεδομένων γίνεται από το νεοσύστατο τμήμα ESG.	1
Ποτοποιία Χίου Στουπάκη ΑΕ	Υπάρχει αλλά είναι μικρή	1
FAMILY FOOD IKE	Ναι, 3 άτομα	1

Πίνακας 4. Κωδικοποίηση Αποτελεσμάτων 3

Επιχείρηση	Πόσο εμπλέκεται ο Διευθύνων σύμβουλος στις αποφάσεις Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης;	Κωδικός
Aegean Organics	Άμεσα	3
Αττική Πίττας	Άμεσα	3
Pelopac αβεε	Είναι μέλος της ομάδας	2
GOJI SPIRIT	Εφόσον είμαστε μικρή εταιρεία και δεν έχουμε ομάδα να ασχολείται με αυτό η ευθύνη βαραίνει τη Διεύθυνση	1
ION A.E.	Άμεση εμπλοκή	3
ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ Χ.Κ. ΑΒΕΤ	Αρκετά	2
Π.Γ. ΝΙΚΑΣ ΑΒΕΕ	Δέσμευση της Διοίκησης με την "Πολιτική Βιώσιμης Ανάπτυξης"	3
ΜΕΤΑΞΑΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΑΙ ΣΙΑ Ο.Ε.	Έχει τον πρώτο και τον τελευταίο λόγο	3
ΔΩΔΩΝΗ	Οι πολιτικές μας, οι δράσεις μας και οι στόχοι μας χαράζονται και επικυρώνονται από τον Δ/νοντα Σύμβουλο και το Συμβούλιο της Εταιρείας μας σε συνεργασία με όλα τα αρμόδια τμήματα.	3
Ποτοποιία Χίου Στουπάκη ΑΕ	Άμεσα	3
FAMILY FOOD IKE	Άμεσα	3

Πίνακας 5. Κωδικοποίηση Αποτελεσμάτων 4

Επιχείρηση	Με ποιον τρόπο γίνονται βελτιωτικές παρεμβάσεις στις πρακτικές Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης;	Κωδικός
Aegean Organics	Ενημέρωση από σχετική βιβλιογραφία και εφαρμογή	1
Αττική Πίττας	Συνεχής βελτίωση	2
Pelopac αβεε	Με βάση το budget και την επιτυχία μιας ενέργειας την προηγουμένη χρονιά	3
GOJI SPIRIT	Καθημερινά με αποφάσεις και τη γενικότερη στάση προς τους εργαζομένους	4
ΙΟΝ Α.Ε.	Με αποφάσεις της ομάδας ΕΚΕ της εταιρείας	4
ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ Χ.Κ. ΑΒΕΤ	Με παρακολούθηση των αρμόδιων φορέων	1
Π.Γ. ΝΙΚΑΣ ΑΒΕΕ	Στρατηγική εταιρείας, Προτάσεις, Απαιτήσεις από Συστήματα	7
ΜΕΤΑΞΑΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΑΙ ΣΙΑ Ο.Ε.	Με την συζήτηση	5
ΔΩΔΩΝΗ	Συνεχής ενημέρωση για εναρμόνιση με διεθνή πρότυπα και πρωτόκολλα.	6
Ποτοποιία Χίου Στουπάκη ΑΕ	Μέσα από έρευνα αλλά και ανάλογα με τα προβλήματα που υπάρχουν στην κοινωνία	6
FAMILY FOOD ΙΚΕ	Συσκευασίες προϊόντων, επιμόρφωση προσωπικού	7

Πίνακας 6. Κωδικοποίηση Αποτελεσμάτων 5

Επιχείρηση	Στο πλαίσιο δραστηριότητας της εταιρίας, τι ενέργειες λαμβάνουν χώρα σχετικά με την μείωση του περιβαλλοντικού αποτυπώματος;	Κωδικός
Aegean Organics	Προθέρμανση του νερού των καζανιών για την απόσταξη της φυτικής μάζας με σκοπό την παραλαβή των αιθέριων ελαίων. Χρήση βρόχινου νερού Χρήση μόνο ηλεκτρικών κινητών εργαλείων για την συγκομιδή των φυτών	1
Αττική Πίττας	Ενέργειες για ανακυκλώσιμες συσκευασίες	2
Pelopac αβεε	Αντικατάσταση πλαστικών συσκευασίας με ανακυκλώσιμα υλικά	4
GOJI SPIRIT	Plastic free εταιρεία, βιολογικά και sustainable προϊόντα	2
ΙΟΝ Α.Ε.	Πλήρης μέτρηση όλων των καταναλώσεων καυσίμων και ενέργειας και μετατροπή τους σε CO2	3
ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ Χ.Κ. ΑΒΕΤ	Ανακύκλωση Απορριμμάτων	4
Π.Γ. ΝΙΚΑΣ ΑΒΕΕ	Σύστημα συνεχούς καταγραφής του ανθρακικού αποτυπώματος	6
ΜΕΤΑΞΑΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΑΙ ΣΙΑ Ο.Ε.	Χρήση φωτοβολταϊκών	5
ΔΩΔΩΝΗ	Υπολογισμός εκπομπών αερίων (GHGs)	3
Ποτοποιία Χίου Στουπάκη ΑΕ	Ανακύκλωση χαρτιού, γυαλιού και πλαστικού	4
FAMILY FOOD ΙΚΕ	Ανακυκλώσιμες συσκευασίες και τσάντες	4

Πίνακας 7. Κωδικοποίηση Αποτελεσμάτων 6

Επιχείρηση	Ακολουθεί κάποια συγκεκριμένη περιβαλλοντική πολιτική και εφαρμόζει κάποιο συγκεκριμένο Σύστημα Περιβαλλοντικής Διαχείρισης η εταιρία σας και ποια είναι αυτά;	Κωδικός
Aegean Organics	ISO 14001	2
Αττική Πίττας	FSSC22000	2
Pelopac αβεε	Όχι	1
GOJI SPIRIT	Βιολογική καλλιέργεια	4
ION A.E.	ISO 14001	2
ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ Χ.Κ. ΑΒΕΤ	-	1
Π.Γ. ΝΙΚΑΣ ΑΒΕΕ	ISO 14001	2
ΜΕΤΑΞΑΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΑΙ ΣΙΑ Ο.Ε.	Όχι	1
ΔΩΔΩΝΗ	ISO 14001	2
Ποτοποιία Χίου Στουπάκη ΑΕ	Ανακύκλωση	3
FAMILY FOOD ΙΚΕ	ISO 14001	2

Πίνακας 8. Κωδικοποίηση Αποτελεσμάτων 7

Επιχείρηση	Αποτελεί για την εταιρία πρωταρχικό στόχο η ελαχιστοποίηση των ρύπων και των αποβλήτων και πως επιτυγχάνεται αυτό;	Κωδικός
Aegean Organics	Ναι	1
Αττική Πίττας	Ναι	1
Pelopac αβεε	Δεν είναι πρωταρχικός στόχος	3
GOJI SPIRIT	Δεν είναι πρωταρχικός στόχος	3
ION A.E.	Ναι	1
ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ Χ.Κ. ΑΒΕΤ	Ναι	1
Π.Γ. ΝΙΚΑΣ ΑΒΕΕ	Ναι	1
ΜΕΤΑΞΑΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΑΙ ΣΙΑ Ο.Ε.	Όχι	2
ΔΩΔΩΝΗ	Ναι	1
Ποτοποιία Χίου Στουπάκη ΑΕ	Ναι	1
FAMILY FOOD ΙΚΕ	Δεν είναι πρωταρχικός στόχος	3

Πίνακας 9. Κωδικοποίηση Αποτελεσμάτων 8

Επιχείρηση	Τι είδους πρακτικές Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης σχετικά με την κοινωνία (φιλανθρωπίες, χρηματοδότηση και προώθηση τοπικών πολιτιστικών εκδηλώσεων) εφαρμόζει η εταιρία σας;	Κωδικός
Aegean Organics	Καμία	5
Αττική Πίττας	Στήριξη μελισσοκομικού κλάδου, οικονομική ενίσχυση παραγωγών / συνεργατών κι εργαζόμενων, στήριξη σε συλλόγους / ιδρύματα και πλησίον περιοχές	4
Pelopac αβεε	Προσφορά τροφίμων & χρήματων μέσα από ενεργή συμμετοχή στο Δίκτυο Κοινωνικής Αλληλεγγύης του ΣΒΒΕ και στην Τράπεζα Τροφίμων	2
GOJI SPIRIT	Στήριξη Φιλανθρωπικών Δράσεων	2
ION A.E.	Στήριξη Σ.Ε.Β., Σ.Ε.Β.Τ.	2
ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ Χ.Κ. ΑΒΕΤ	-	5
Π.Γ. ΝΙΚΑΣ ΑΒΕΕ	Διάθεση τροφίμων, υλικών και υπηρεσιών στην τοπική και ευρύτερη κοινωνία	3
ΜΕΤΑΞΑΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΑΙ ΣΙΑ Ο.Ε.	Η Εταιρία συμμετέχει ενεργά και με τους 3 τρόπους που αναφέρονται	4
ΔΩΔΩΝΗ	Προσφορά προϊόντων σε ευπαθείς κοινωνικές ομάδες, σε συσσίτια, σε φορείς, εθελοντική αιμοδοσία,	2
Ποτοποιία Χίου Στουπάκη ΑΕ	Όλες οι πρακτικές που αναφέρονται: φιλανθρωπικές χρηματοδότησης πολιτιστικές εκδηλώσεις	4
FAMILY FOOD ΙΚΕ	Χρηματοδότηση στο Άλμα Ζωής, Vegan Life Festival, Κοιλιοκάκη	1

Πίνακας 10. Κωδικοποίηση Αποτελεσμάτων 9

Επιχείρηση	Πως διασφαλίζει η εταιρία σας ένα ασφαλές τελικό προϊόν που δεν θα θέσει σε κίνδυνο την υγεία των καταναλωτών;	Κωδικός
Aegean Organics	Εφαρμόζοντας ποιοτικό έλεγχο των προϊόντων μας σε συνεργασία με την Κοινοτική νομοθεσία	2
Αττική Πίττας	FSSC22000	1
Pelopac αβεε	Ακολουθώντας αυστηρά πρότυπα ελέγχου και διασφάλισης της ποιότητας των τροφίμων	2
GOJI SPIRIT	Με παραπάνω από ένα στάδια ποιοτικού ελέγχου	2
ION A.E.	Συστήμα διασφάλισης ποιότητας ISO 22000	1
ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ Χ.Κ. ΑΒΕΤ	-	3
Π.Γ. ΝΙΚΑΣ ΑΒΕΕ	Ολοκληρωμένο Σύστημα Διαχείρισης Ποιότητας & Ασφάλειας Τροφίμων, Πολιτική Ποιότητας	2
ΜΕΤΑΞΑΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΑΙ ΣΙΑ Ο.Ε.	Ακολουθούμε σύστημα ISO	1
ΔΩΔΩΝΗ	Διεξάγοντας συνεχείς ελέγχους	2
Ποτοποιία Χίου Στουπάκη ΑΕ	Πριν φύγει το προϊόν από την ποτοποιία γίνονται χημικές αναλύσεις από διάφορα χημικά εργαστήρια της χώρας μας	2
FAMILY FOOD ΙΚΕ	Με λεπτομερείς ελέγχους και αναλύσεις	2

Πίνακας 11. Κωδικοποίηση Αποτελεσμάτων 10

Επιχείρηση	**Πέρα από την υπακοή στους κανονισμούς και στη νομοθεσία για την παραγωγή ασφαλούς τελικού προϊόντος αποτελεί στόχο για την εταιρία σας ενός ανώτερου και ποιοτικότερου προϊόντος για την προαγωγή της υγείας των καταναλωτών και πως το επιτυγχάνετε;**	**Κωδικός**
Aegean Organics	Η επιχείρηση μας ασχολείται μόνο με την παραγωγή προϊόντων που προσφέρουν ευεξία και ενισχύουν το ανοσοποιητικό σύστημα των καταναλωτών.	1
Αττική Πίττας	Διακινώντας στην αγορά ένα απόλυτα φυσικό κι ασφαλές προϊόν	2
Pelopac αβεε	Επένδυση στη δημιουργία νέων προϊόντων και στις αντίστοιχες έρευνες εκπαιδευτικών ιδρυμάτων (ΕΚΕΤΑ, Αμερικανική Γεωργική Σχολή κα)	2
GOJI SPIRIT	Δεν γίνεται χρήση συντηρητικών	3
ION A.E.	Απόλυτος έλεγχος όλων των σταδίων παραγωγής	1
ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ Χ.Κ. ΑΒΕΤ	-	4
Π.Γ. ΝΙΚΑΣ ΑΒΕΕ	Περισσότερες από 14.200 αναλύσεις ετησίως στα εσωτερικά εργαστήρια (χημικό, μικροβιολογικό, μοριακό)	1
ΜΕΤΑΞΑΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΑΙ ΣΙΑ Ο.Ε.	Με βάση την ποιότητα γίνεται επιλογή καλών και ποιοτικών πρώτων υλών	2
ΔΩΔΩΝΗ	Με χημικές αναλύσεις	1
Ποτοποιία Χίου Στουπάκη ΑΕ	Πριν γίνει παραγωγή τα άτομα όπου εργάζονται φοράνε κατάλληλη ενδυμασία και διαθέτουμε πιστοποιητικά υγεία του κάθε εργαζόμενου. Γίνονται συχνά έλεγχοι πριν φύγει το προϊόν	1
FAMILY FOOD IKE	Με λεπτομερείς ελέγχους και αναλύσεις	1

Πίνακας 12. Κωδικοποίηση Αποτελεσμάτων 11

Επιχείρηση	**Πως ευαισθητοποιούνται/ενημερώνονται οι εργαζόμενοι σχετικά με τα προγράμματα Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης που εφαρμόζει η εταιρία και πως εμπλέκονται σε αυτά;**	**Κωδικός**
Aegean Organics	Από την προφορική ενημέρωση του ιδιοκτήτη προς αυτούς	1
Αττική Πίττας	Άμεση επικοινωνία με τους εργαζόμενους	1
Pelopac αβεε	Ανακοινώσεις προφορικές, γραπτές και μέσω email	1
GOJI SPIRIT	Δεν τρέχουμε τέτοια προγράμματα	5
ION A.E.	Με την έκθεση ΕΚΕ	2
ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ Χ.Κ. ΑΒΕΤ	-	5
Π.Γ. ΝΙΚΑΣ ΑΒΕΕ	- Επιτροπή Εταιρικής Υπευθυνότητας με στελέχη από όλα τα τμήματα, με στόχο τη χάραξη και την υλοποίηση ενεργειών προς όφελος του κοινωνικού συνόλου και του περιβάλλοντος - Εκπαίδευση και συμμετοχή των ανθρώπων μας σε θέματα και δράσεις εταιρικής κοινωνικής ευθύνης. - Ανακοινώσεις, email, συναντήσεις, εκπαιδεύσεις	2
ΜΕΤΑΞΑΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΑΙ ΣΙΑ Ο.Ε.	-	5
ΔΩΔΩΝΗ	Μέσω συνεχών εκπαιδεύσεων σε θέματα ESG (ΕΚΕ).	3
Ποτοποιία Χίου Στουπάκη ΑΕ	Ενημερώνονται συχνά γιατί συμμετέχουν και εκείνοι σε κάποιες από αυτές	3

FAMILY FOOD IKE	Με εκπαίδευση και σεμινάρια	4

Πίνακας 13. Κωδικοποίηση Αποτελεσμάτων 12

Επιχείρηση	**Πως επιτυγχάνεται η ασφάλεια του προσωπικού στον χώρο εργασίας;**	**Κωδικός**
Aegean Organics	Χρησιμοποιώντας πάντα μέτρα ασφαλείας	1
Αττική Πίττας	Τηρώντας κανόνες και ορθές πρακτικές	1
Pelopac αβεε	Συνεχής βελτίωση των διαδικασιών ασφαλείας, συνεργασία και audits με εξωτερικούς συνεργάτες που εξειδικεύονται στο αντικείμενο και ενεργή συμμετοχή των εργαζομένων στις αποφάσεις	2
GOJI SPIRIT	Με υποδείξεις του τεχνικού τροφίμων και του ποιοτικού ελέγχου	3
ION A.E.	Με τήρηση μέτρων ασφαλείας	1
ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ Χ.Κ. ΑΒΕΤ	-	4
Π.Γ. ΝΙΚΑΣ ΑΒΕΕ	Η εταιρεία, όπως ορίζει η νομοθεσία, έχει ορίσει Τεχνικό Ασφαλείας, ο οποίος μεριμνά –σε συνεργασία και με τον Ιατρό εργασίας- για τον ορθό σχεδιασμό, τήρηση και συνεχή βελτίωση του Συστήματος Υγείας και Ασφάλειας	2
ΜΕΤΑΞΑΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΑΙ ΣΙΑ Ο.Ε.	Μέσω τεχνικού ασφαλείας	2
ΔΩΔΩΝΗ	Τηρώντας όλα τα μέτρα ασφάλειας ρουχισμός, εξοπλισμός , εφαρμόζοντας τα διεθνή πρότυπα.	1
Ποτοποιία Χίου Στουπάκη ΑΕ	Με συχνούς ελέγχους σε όλο το εργοστάσιο πριν ξεκινήσει η εργασία	3
FAMILY FOOD IKE	Δεν έχουμε παραγωγή	4

Πίνακας 14. Κωδικοποίηση Αποτελεσμάτων 13

Επιχείρηση	**Τι πρακτικές εφαρμόζει η εταιρία για την διευκόλυνση του προσωπικού; Για παράδειγμα επιπλέον οικονομικές παροχές (μπόνους), ευέλικτο ωράριο εργασίας, διευκόλυνση των υπαλλήλων που έχουν μικρά παιδία κτλ.**	**Κωδικός**
Aegean Organics	Όλα τα παραπάνω	3
Αττική Πίττας	Ευέλικτο ωράριο, δωροεπιταγές, παροχές σε είδος, ιδιωτική ασφάλιση κα	1
Pelopac αβεε	Ευέλικτο ωράριο, τηλεργασία, μειωμένο ωράριο πατρότητας και μητρότητας, εξτρά κουπόνια Χριστούγεννα, Πάσχα και καλοκαίρι, στους 35 διοικητικούς δίνεται παροχή βενζίνης και σε όλους τους εργαζόμενους παρέχεται ιδιωτική ασφάλεια	3
GOJI SPIRIT	Ευέλικτο ωράριο σε εργαζόμενες μητέρες και παροχή προϊόντων για τις οικογένειες	3
ION A.E.	-	4
ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ Χ.Κ. ΑΒΕΤ	-	4
Π.Γ. ΝΙΚΑΣ ΑΒΕΕ	Ασφαλιστικό πρόγραμμα υγείας εργαζομένων, Διάθεση προϊόντων/δωροεπιταγών/δωροκιβωτίων μηνιαίως και extra σε γιορτές, Δυνατότητα εβδομαδιαίας αγοράς προϊόντων σε προνομιακή τιμή, Εκπαιδευτικά εσωτερικά & εξωτερικά σεμινάρια, Λειτουργία εστιατορίου με δωρεάν σίτιση Μίσθωση λεωφορείων & ταξί για μεταφορά εργαζόμενων, Γονική άδεια και ευέλικτο ωράριο στους νέους γονείς, Παροχή δανείων σε έκτακτες	3

	ανάγκες Δώρο γάμου	
ΜΕΤΑΞΑΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΑΙ ΣΙΑ Ο.Ε.	Όλα τα παραπάνω	3
ΔΩΔΩΝΗ	Παροχή Bonus, παροχή έκτακτων δίωρων αδειών, παροχή προϊόντων ως δώρα κατά τις εορταστικές περιόδους.	2
Ποτοποιία Χίου Στουπάκη ΑΕ	Όλα τα παραπάνω και ανάλογα με τις περιστάσεις που υπάρχουν γίνονται συζητήσεις όταν χρειαστεί κάποιος από το προσωπικό κάποια διευκόλυνση πχ στο ωράριο του	3
FAMILY FOOD ΙΚΕ	Οικονομικές παροχές και ευέλικτο ωράριο εργασίας	3

Αποτελέσματα

Αρχικά, πραγματοποιήθηκε περιγραφική ανάλυση των δεδομένων που συλλέχθηκαν από την έρευνα με σκοπό να ελεγχθεί το δείγμα εκ των έσω και ούτως ώστε να υπάρχει μία πιο διαυγής εικόνα ως προς τις απαντήσεις και πρακτικές των βιομηχανιών τροφίμων και ποτών που τέθηκαν υπό εξέταση.

Πίνακας 15. Περιγραφική ανάλυση των δημογραφικών στοιχείων

Περιγραφική Ανάλυση				
		Κωδικός	**Συχνότητα (n)**	**Ποσοστό (%)**
Κύριες Δραστηριότητες	Βιομηχανία Τροφίμων	1	6	54.5
	Πρωτογενής τομέας	2	1	9.1
	Παραγωγή (ποτών, τροφίμων, γαλ/κων)	3	3	27.3
	Εμπόριο	4	1	9.1
	ΣΥΝΟΛΟ (N)		11	100.0
Θέση Εργασίας	Διεύθυνση/ Ιδιοκτήτης	1	4	36.4
	HR	2	5	45.5
	Τμήμα Πωλήσεων	3	2	18.2
	ΣΥΝΟΛΟ (N)		11	100.0

Πίνακας 16. Περιγραφική ανάλυση της ενότητας «Η στάση της εταιρίας απέναντι στην Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη»

Περιγραφική Ανάλυση				
		Κωδικός	**Συχνότητα (n)**	**Ποσοστό (%)**
Υπάρχει ομάδα/τμήμα που ασχολείται αποκλειστικά με την εφαρμογή της ΕΚΕ και πόσο μεγάλη είναι;	Ναι	1	7	63.6
	Όχι	2	4	36.4
Πόσο εμπλέκεται ο Διευθύνων σύμβουλος στις αποφάσεις ΕΚΕ;	Καθόλου	1	1	9.1
	Αρκετά	2	2	18.2
	Άμεσα	3	8	72.7
Με ποιον τρόπο γίνονται βελτιωτικές παρεμβάσεις στις πρακτικές ΕΚΕ;	Συνεχής ενημέρωση / Παρακολούθηση αρμόδιων φορέων	1	2	18.2
	Συνεχής βελτίωση	2	1	9.1
	Με βάση επιτυχιών και budget προηγούμενων ετών	3	1	9.1
	Ομαδικές αποφάσεις ΕΚΕ	4	2	18.2
	Συζήτηση	5	1	9.1
	Κατόπιν ερευνών	6	2	18.2
	Αλλαγές στις πρακτικές	7	2	18.2
	ΣΥΝΟΛΟ (Ν)		**11**	**100.0**

Πίνακας 17. Περιγραφική ανάλυση της ενότητας «Η Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη σχετικά με το περιβάλλον».

Περιγραφική Ανάλυση				
		Κωδικός	**Συχνότητα (n)**	**Ποσοστό (%)**
Στο πλαίσιο δραστηριότητας της εταιρίας, τι ενέργειες λαμβάνουν χώρα σχετικά με την μείωση του περιβαλλοντικού αποτυπώματος;	Κάλυψη ενεργειακών αναγκών	1	1	9.1
	Κάλυψη/Αλλαγή συσκευασιών	2	2	18.2
	Μετρήσεις Καυσίμων και ενέργειας	3	2	18.2
	Ανακύκλωση	4	4	36.4
	Φωτοβολταϊκά	5	1	9.1
	Όλες οι απαραίτητες μετρήσεις	6	1	9.1
Ακολουθείται κάποια συγκεκριμένη περιβαλλοντική πολιτική & εφαρμόζει κάποιο Σύστημα Περιβαλλοντική Διαχείριση η εταιρία σας; Ποια;	Καμία	1	3	27.3
	ISO14001/ FSSC22000	2	6	54.5
	Ανακύκλωση	3	1	9.1
	Βιολογική καλλιέργεια	4	1	9.1
Αποτελεί για την εταιρία πρωταρχικό στόχο η ελαχιστοποίηση των ρύπων και των αποβλήτων και πως επιτυγχάνεται αυτό;	Ναι	1	7	63.6
	Όχι	2	1	9.1
	Δεν είναι πρωταρχικός στόχος	3	3	27.3
	ΣΥΝΟΛΟ (N)		**11**	**100.0**

Πίνακας 18. Περιγραφική ανάλυση της ενότητας «Η Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη σχετικά με την Κοινωνία»

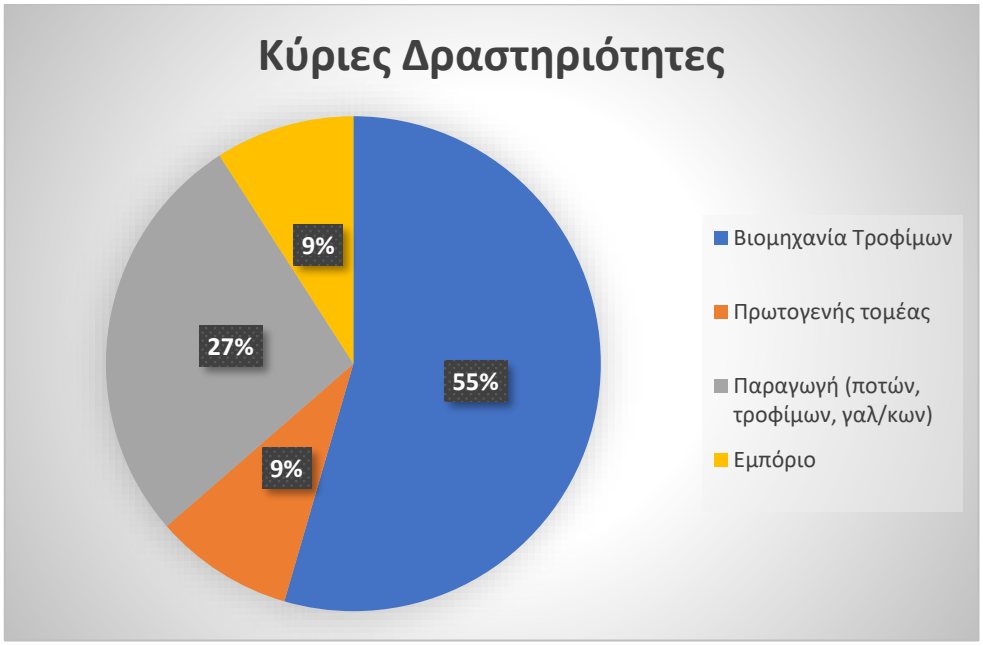
Περιγραφική Ανάλυση				
		Κωδικός	**Συχνότητα (n)**	**Ποσοστό (%)**
Τι είδους πρακτικές ΕΚΕ σχετικά με την κοινωνία εφαρμόζει η εταιρία σας;	Χρηματοδοτήσεις	1	1	9.1
	Φιλανθρωπίες	2	4	36.4
	Προωθήσεις	3	1	9.1
	Όλα τα παραπάνω	4	3	27.3
	Καμία πρακτική	5	2	18.2
Πως διασφαλίζει η εταιρία σας ένα ασφαλές τελικό προϊόν που δεν θα θέσει σε κίνδυνο την υγεία των καταναλωτών;	Σύστημα ISO 22000	1	3	27.3
	Συνεχείς ποιοτικοί έλεγχοι	2	7	63.6
	Με κανέναν τρόπο	3	1	9.1
Πέρα από την υπακοή στους κανονισμούς και στη νομοθεσία - αποτελεί στόχο για την εταιρία σας η προαγωγή της υγείας των καταναλωτών; Τρόποι;	Λεπτομερείς & συχνοί έλεγχοι ποιότητας	1	6	54.5
	Χρήση βιολογικών/αγνών πρώτων υλών	2	3	27.3
	Ελλιπής χρήση συντηρητικών	3	1	9.1
	Κανένας τρόπος διασφάλισης	4	1	9.1
	ΣΥΝΟΛΟ (Ν)		**11**	**100.0**

Πίνακας 19. Περιγραφική ανάλυση της ενότητας «Η Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη σχετικά με τους Εργαζομένους»

Περιγραφική Ανάλυση				
		Κωδικός	**Συχνότητα (n)**	**Ποσοστό (%)**
Πως ενημερώνονται οι εργαζόμενοι σχετικά με τα προγράμματα ΕΚΕ που εφαρμόζει η εταιρία και πως εμπλέκονται σε αυτά;	Ανακοινώσεις (προφορικές, γραπτές, mail)	1	3	27.3
	Κοινοποίηση έκθεσης ΕΚΕ	2	2	18.2
	Συνεχείς εκπαιδεύσεις	3	2	18.2
	Σεμινάρια	4	1	9.1
	Δεν υπάρχουν τέτοια προγράμματα	5	3	27.3
Πως επιτυγχάνεται η ασφάλεια του προσωπικού στον χώρο εργασίας;	Τήρηση κανόνων και πρακτικών ασφαλείας	1	4	36.4
	Υποδείξεις τεχνικών/ειδικών	2	3	27.3
	Συχνοί έλεγχοι/υποδείξεις	3	2	18.2
	Δεν υπάρχει παραγωγή	4	2	18.2
Τι πρακτικές εφαρμόζει η εταιρία για την διευκόλυνση του προσωπικού;	Ευέλικτο ωράριο	1	1	9.1
	Παροχές Bonus	2	1	9.1
	Όλα τα παραπάνω	3	7	63.6
	Καμία	4	2	18.2
	ΣΥΝΟΛΟ (Ν)		**11**	**100.0**

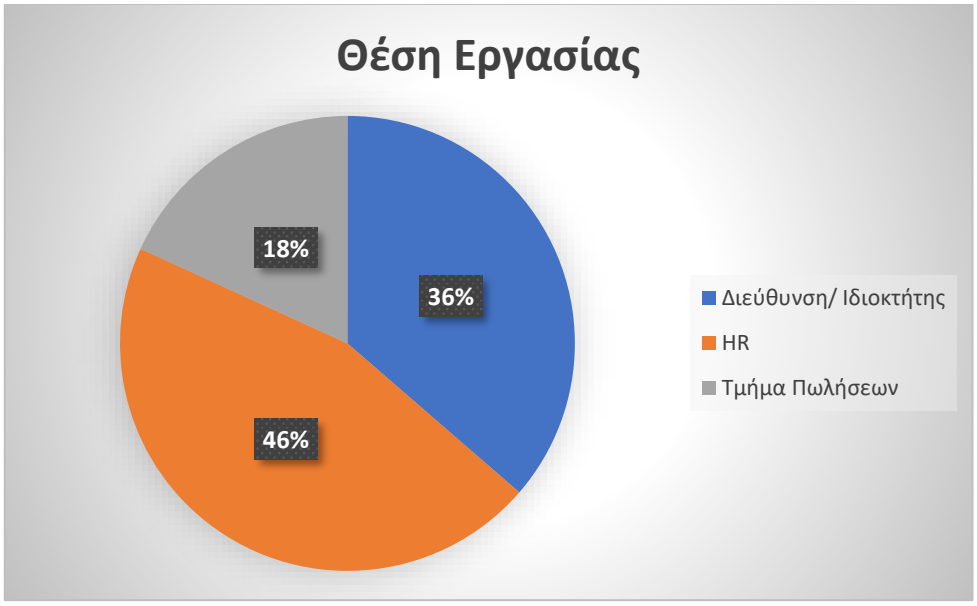
Γραφήματα

Στην συνέχεια παρουσιάζονται τα ποσοστά της περιγραφικής ανάλυση σε γραφήματα

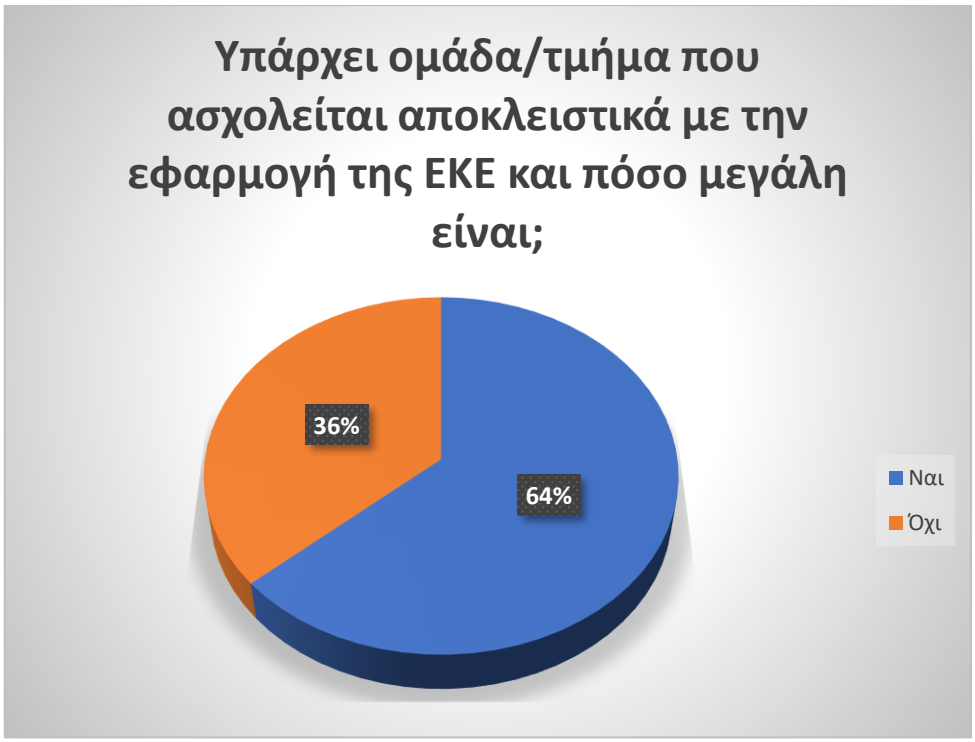

Γράφημα 2: Κύριες Δραστηριότητες

Το 55% που συμμετείχαν στην έρευνα ήταν κυρίως βιομηχανίες τροφίμων και το 27% εργοστάσια παραγωγής τροφίμων, ποτών και γαλακτοκομικών.

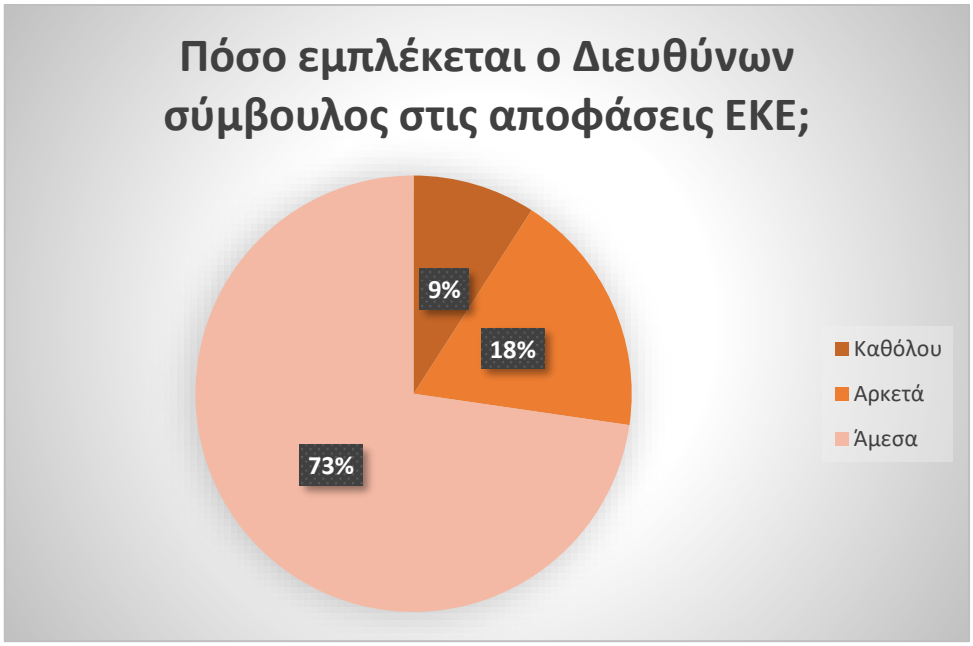

Γράφημα 3: Θέση εργασίας συμμετεχόντων

Οι απαντήσεις δόθηκαν κυρίως από άτομα που εργάζονται στο τμήμα ανθρωπίνου δυναμικού με ποσοστό 46% και τους διευθυντές και ιδιοκτήτες των βιομηχανιών με ποσοστό 36%.

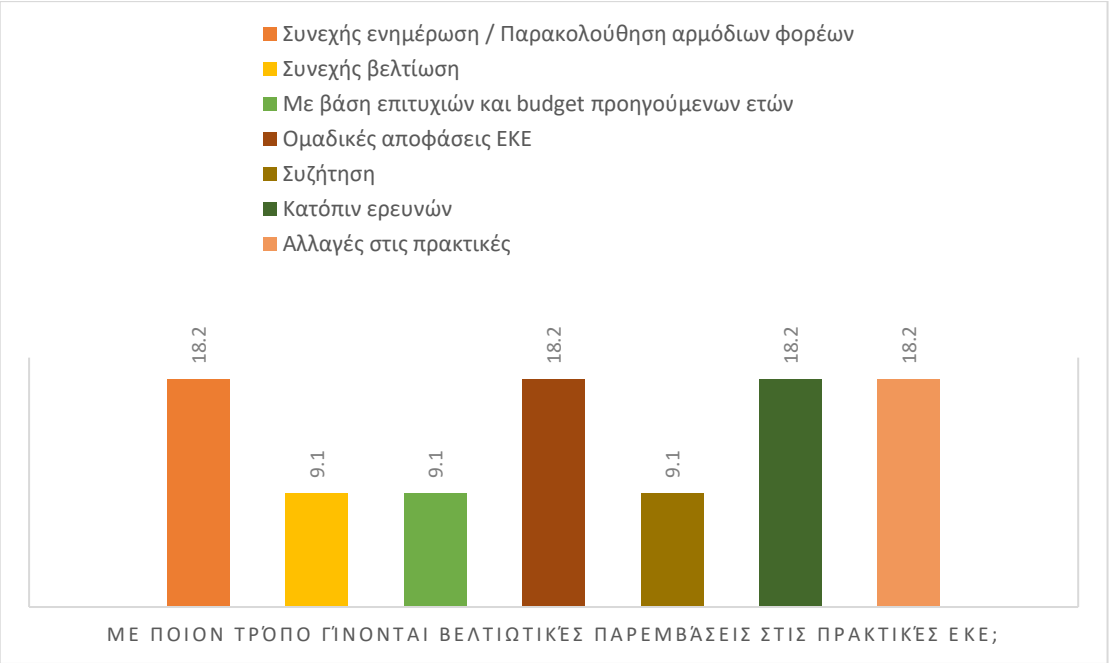

Γράφημα 4: Ομάδα διαχείρισης θεμάτων ΕΚΕ

Η πλειοψηφία του δείγματος δήλωσε να υπάρχει τμήμα στον τομέα που ασχολείται με θέματα της ΕΚΕ, με ποσοστό 64%.

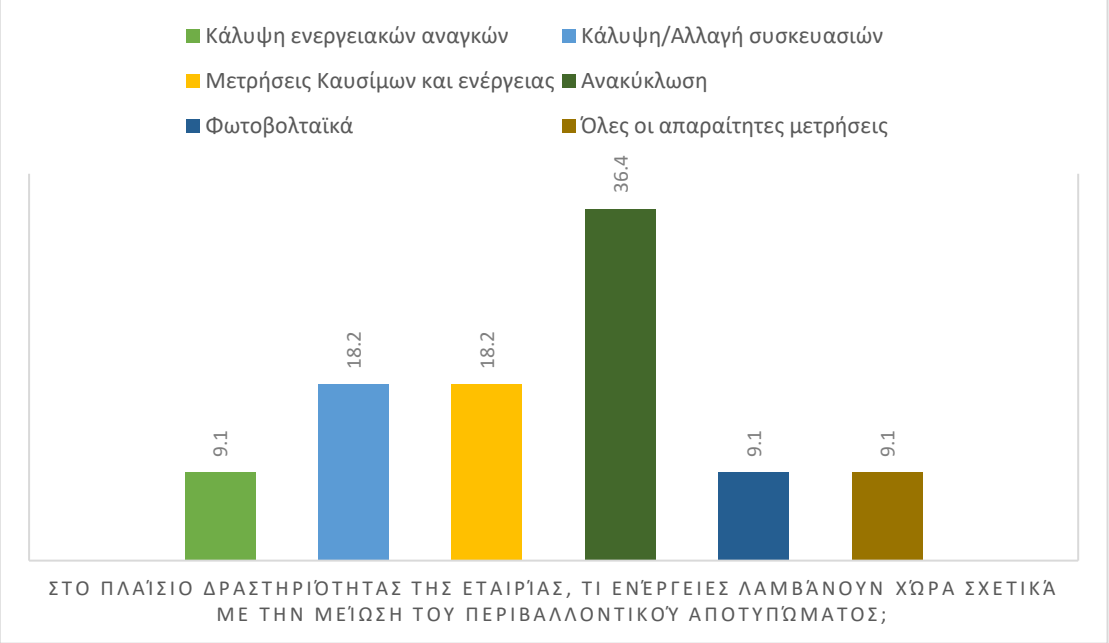

Γράφημα 5: Εμπλοκή διευθύνων συμβούλου σε αποφάσεις ΕΚΕ

Οι διευθυντές βρέθηκαν να είναι άμεσα εμπλεκόμενοι και ελεγκτές όσον αφορά την διαχείριση και εφαρμογή θεμάτων ΕΚΕ, με ποσοστό 73% .

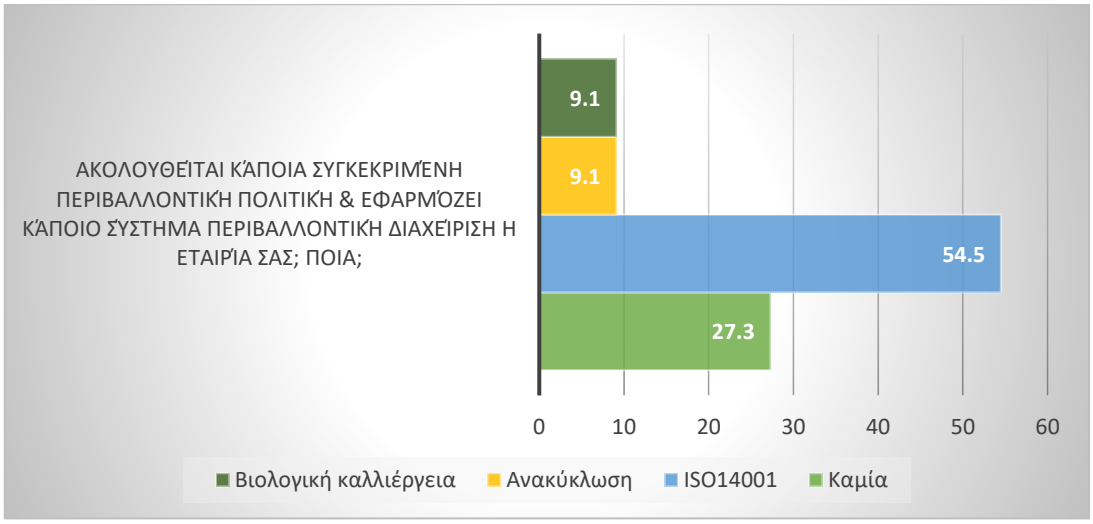

Γράφημα 6: Βελτιωτικές παρεμβάσεις σε πρακτικές ΕΚΕ

Αναφορικά με τις βελτιωτικές παρεμβάσεις στις πρακτικές ΕΚΕ, ένα ισομερές 18.2% βρέθηκε τόσο στις συνεχείς ενημερώσεις και παρακολούθηση των αρμόδιων φορέων όσο και στις ομαδικές αποφάσεις που λαμβάνονται για την ΕΚΕ, τις έρευνες που κάνουν ως όμιλοι αλλά και στις αλλαγές που κάνουν οι ίδιοι.

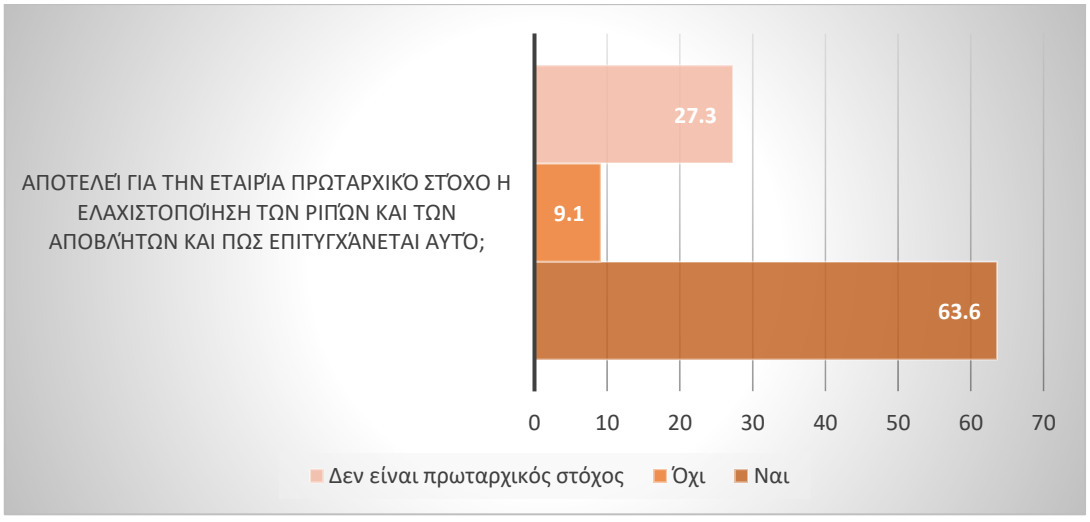

Γράφημα 7: Ενέργειες για μείωση περιβαλλοντικού αποτυπώματος

Επίσης, ως βασική πρακτική για την εξομάλυνση του περιβαλλοντικού αποτυπώματός τους, το 36.4% δήλωσε να ακολουθούν πρακτικές ανακύκλωσης αλλά και χρήση πρώτων υλικών και αγαθών που μπορούν να ανακυκλωθούν.

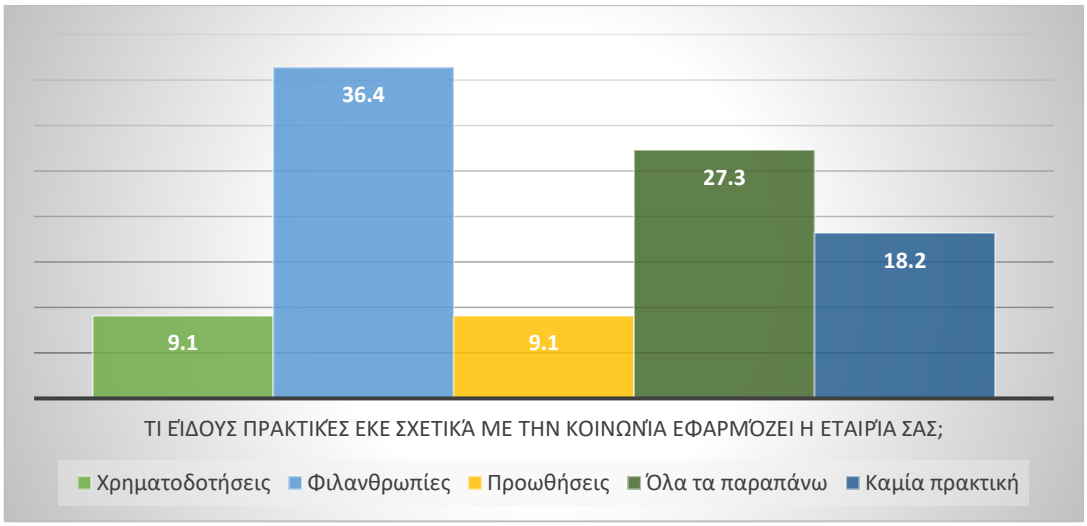

Γράφημα 8: Εφαρμογή πολιτικών και συστημάτων για την περιβαλλοντική διαχείριση

Το 54.5% δήλωσε να ακολουθούν αυστηρά τους κανόνες και οδηγίες του ISO14001 με συνεχείς ελέγχους και μετρήσεις προσπαθώντας να ελέγξουν στο μέγιστο τα απόβλητα που παράγουν.

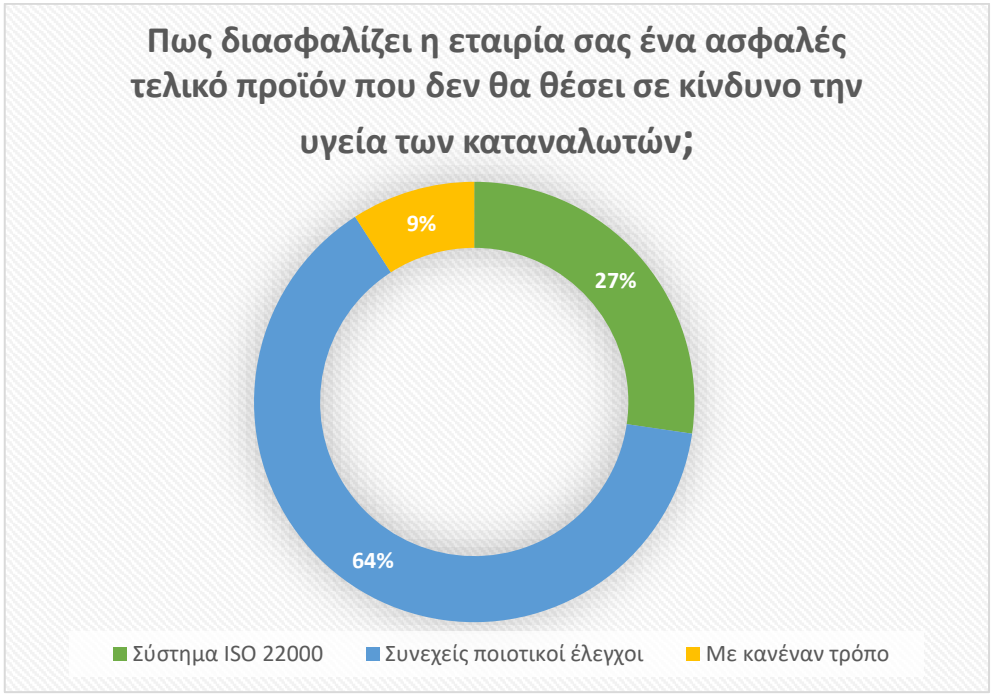

Γράφημα 9: Σημαντικότητα ελαχιστοποίησης ριπών και αποβλήτων

Το 63.6% από το δείγμα δήλωσε να αποτελεί πρωταρχικός σκοπός η ελαχιστοποίηση των ρύπων και των αποβλήτων ακολουθώντας τις πρακτικές του ISO14001, αλλά και με συνεχείς ελέγχους.

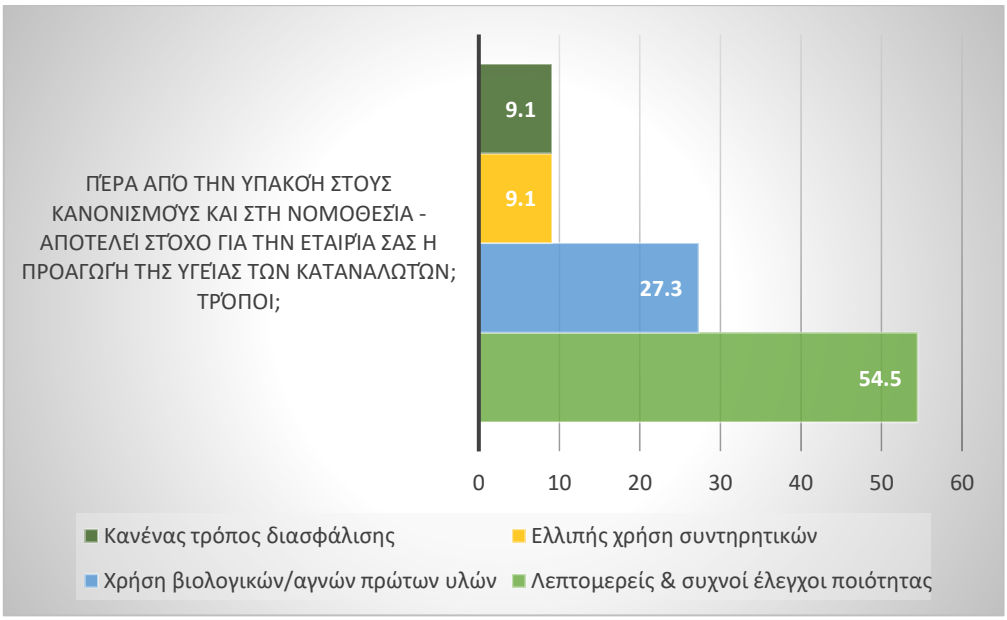

Γράφημα 10: Πρακτικές ΕΚΕ σχετικές με την κοινωνία

Το 36.4% βρέθηκε να παρακινεί φιλανθρωπίες και το 27,3% βρέθηκε να συμμετέχει ενεργά σε όλα τα παραπάνω, φιλανθρωπίες, χρηματοδοτήσεις και προωθήσεις.

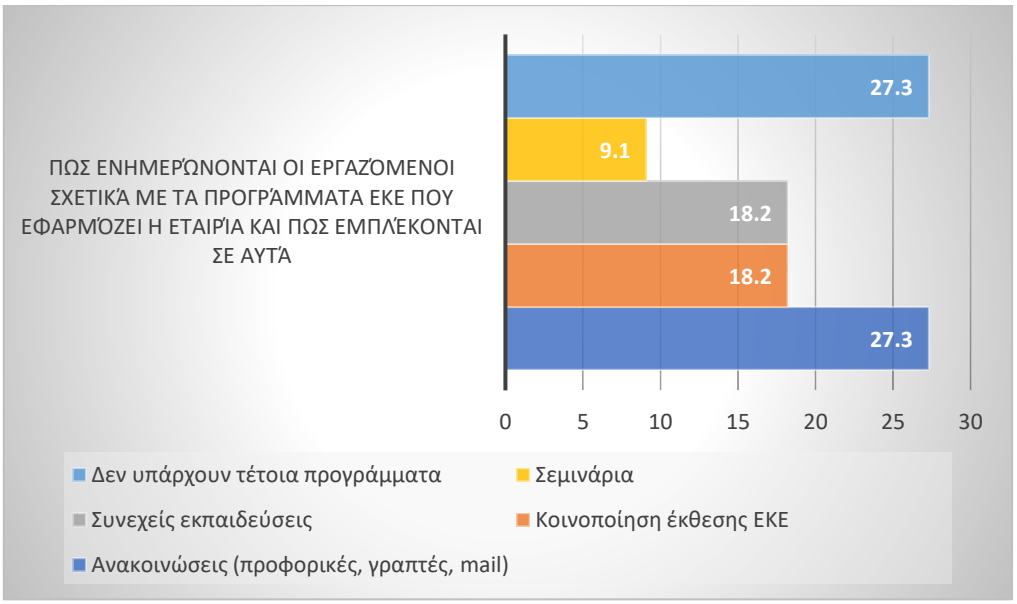

Γράφημα 11: Διασφάλιση τελικού ασφαλές προϊόντος

Το 64% βρέθηκε να διεξάγει συνεχείς ποιοτικούς ελέγχους, με παραπάνω από ένα στάδια, για την διασφάλιση του τελικού προϊόντος και το 27% να ακολουθεί αυστηρά το πρότυπο διαχείρισης ασφάλειας ISO 22000.

Γράφημα 12: Προαγωγή της υγείας των καταναλωτών ως βασικός στόχος

Αναφορικά με την παραγωγή ποιοτικότερων τροφίμων, το 54,5% δήλωσε ότι το επιτυγχάνει μέσω λεπτομερών και συχνών ελέγχων ποιότητας και το 27,3% με χρήση βιολογικών πρώτων υλών.

Γράφημα 13: Ενημέρωση εργαζομένων για προγράμματα ΕΚΕ

Ένα ισομερές με 27.3% βρέθηκε τόσο στην ενημέρωση των εργαζομένων σχετικά με τα προγράμματα ΕΚΕ που εφαρμόζει η εταιρία μέσω ανακοινώσεων (προφορικών,

γραπτών και μέσω email) όσο και στο γεγονός ότι δεν υπάρχουν τέτοια προγράμματα ενημέρωσης.

Γράφημα 14: Μέθοδοι εξασφάλισης υγείας και προστασίας εργαζομένων

Το 36.4% να δηλώνει ότι η προστασία και ασφάλεια των εργαζομένων της διασφαλίζεται με την τήρηση κανόνων και πρακτικών ασφαλείας.

Γράφημα 15: Πρακτικές εταιρείας για διευκόλυνση εργαζομένων

Τέλος, η διευκόλυνση των εργαζομένων τους εδραιώνεται μέσω ευέλικτων ωραρίων και bonus μέσω διαφόρων ειδών και μέσων, με ποσοστό 64%.

Έλεγχος συσχετίσεων

Επιπλέον, διεξήχθη έλεγχος συσχετίσεων (Pearson analysis) με σκοπό να βρεθεί η όποια σχέση ανάμεσα στις μεταβλητές της έρευνας.

Πίνακας 20. Έλεγχος Συσχετίσεων

Συσχετίσεις						
		Κύριες Δραστηριότητες	**Υπάρχει ομάδα/τμήμα που ασχολείται αποκλειστικά με την εφαρμογή της ΕΚΕ και πόσο μεγάλη είναι;**	**Πόσο εμπλέκεται ο Διευθύνων σύμβουλος στις αποφάσεις ΕΚΕ;**	**Με ποιον τρόπο γίνονται βελτιωτικές παρεμβάσεις στις πρακτικές ΕΚΕ;**	**Στο πλαίσιο δραστηριότητας της εταιρίας, τι ενέργειες λαμβάνουν χώρα σχετικά με την μείωση του περιβαλλοντικού αποτυπώματος;**
Ακολουθείται κάποια συγκεκριμένη περιβαλλοντική πολιτική & εφαρμόζει κάποιο Σύστημα Περιβ. Διαχ. η εταιρία σας; Ποια;	Pearson r	.394	.222	-.332	.251	-.388
	p value	.231	.513	.319	.457	.238
	N	11	11	11	11	11
Αποτελεί για την εταιρία πρωταρχικό στόχο η ελαχιστοποίηση των ρύπων και των αποβλήτων και πως επιτυγχάνεται αυτό;	Pearson r	.156	.097	-.554	.181	.061
	p value	.647	.776	.077	.594	.857
	N	11	11	11	11	11
Τι είδους πρακτικές ΕΚΕ σχετικά με την κοινωνία εφαρμόζει η εταιρία σας;	Pearson r	**-.634***	.380	.147	-.593	-.124
	p value	**.036**	.249	.666	.054	.716
	N	**11**	11	11	11	11
Πως διασφαλίζει η εταιρία σας ένα ασφαλές τελικό προϊόν που δεν θα θέσει σε	Pearson r	-.027	-.418	-.425	-.122	.105
	p value	.938	.200	.193	.721	.759

κίνδυνο την υγεία των καταναλωτών;	N	11	11	11	11	11
Πέρα από την υπακοή στους κανονισμούς και στη νομοθεσία - αποτελεί στόχο για την εταιρία σας η προαγωγή της υγείας των καταναλωτών; Τρόποι;	Pearson r	-.460	.214	**-.748****	-.554	-.044
	p value	.155	.527	**.008**	.077	.898
	N	11	11	**11**	11	11
Πως ενημερώνονται οι εργαζόμενοι σχετικά με τα προγράμματα ΕΚΕ που εφαρμόζει η εταιρία και πως εμπλέκονται σε αυτά;	Pearson r	.210	.044	-.395	.224	.273
	p value	.536	.898	.230	.508	.416
	N	11	11	11	11	11
Πως επιτυγχάνεται η ασφάλεια του προσωπικού στον χώρο εργασίας;	Pearson r	.240	-.293	-.416	.178	.362
	p value	.478	.382	.204	.600	.274
	N	11	11	11	11	11
Τι πρακτικές εφαρμόζει η εταιρία για την διευκόλυνση του προσωπικού;	Pearson r	.096	-.390	-.243	-.044	.289
	p value	.778	.235	.471	.897	.389
	N	11	11	11	11	11
*. Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).						
**. Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).						

Σύμφωνα με τον παραπάνω πίνακα παρατηρείται αρνητική συσχέτιση ανάμεσα στις πρακτικές ΕΚΕ και την κύρια δραστηριότητα των βιομηχανιών, το οποίο σημαίνει ότι οι εταιρείες που ασχολούνται λιγότερο με την επεξεργασία και βιομηχανία τροφίμων και γαλακτοκομικών, ακολουθούν και τηρούν περισσότερες πρακτικές ΕΚΕ για την διασφάλιση την υγεία του περιβάλλοντος αλλά και των καταναλωτών (r = -.634, p < .05). Μία ακόμη εξίσου σημαντική αλλά και ενδιαφέρουσα αρνητική συσχέτιση που προέκυψε ήταν αυτή ανάμεσα στην εμπλοκή των διευθυντικών μελών στις εταιρικές ΕΚΕ και κανονισμούς της εταιρείας αλλά και των αριθμών πρακτικών που πραγματοποιούνται με κύριο σκοπό την εξασφάλιση την υγεία και ευημερία των καταναλωτών. Αυτή η αρνητική συσχέτιση (r = -.748, p <.005) δείχνει ότι στις

βιομηχανικές εταιρείες όπου εμπλέκεται άμεσα ή διαχειρίζεται εξ ολοκλήρου τις πρακτικές ΕΚΕ και λοιπούς κανονισμούς ο διευθύνων σύμβουλος, είναι αυτές ακριβώς οι εταιρείες που αναλαμβάνουν παραπάνω από τις βασικές αρχές και αρχικούς κανόνες διασφάλισης υγείας και ευημερίας κατανάλωσης αλλά και προστασίας περιβάλλοντος.

Συζήτηση

Στην προηγούμενη ενότητα παρουσιάστηκαν τα αποτελέσματα της έρευνας μέσω μιας περιγραφικής ανάλυσης των απαντήσεων και διεξαγωγής ελέγχου συσχετίσεων (Pearson analysis) με σκοπό την διερεύνηση των πρακτικών ΕΚΕ που ακολουθούνται από μεγάλες και μικρομεσαίες βιομηχανίες τροφίμων, ποτοποιείων και γαλακτοκομικών στην παραγωγή στον ελλαδικό χώρο. Πιο συγκεκριμένα μελετήθηκε η στάση των εταιριών απέναντι στην ΕΚΕ καθώς επίσης και διάφορες πτυχές και πρακτικές της, δηλαδή πρακτικές που αφορούν την προστασία του περιβάλλοντος, κοινωνικά προβλήματα και τις συνθήκες εργασίας. Υπάρχει μια ποικιλία στον τομέα δραστηριοποίησης των εταιριών που συμμετείχαν στην έρευνα γεγονός που μας επιτρέπει να εξετάσουμε σε μεγαλύτερο εύρος τις πρακτικές ΕΚΕ. Συμμετείχαν διάφορες βιομηχανίες τροφίμων και βιομηχανίες παραγωγής γαλ/κων, προϊόντων σοκολάτας, βιολογικών προϊόντων, μεσογειακών προϊόντων, αλλαντικών, ζυμαρικών και ποτών. Επιχειρήσεις που ασχολούνται με τον πρωτογενή τομέα όπως μελισσοκομεία και βιολογικές καλλιέργειες και τέλος εταιρείες που ασχολούνται με χονδρικό εμπόριο.

Με βάση τα αποτελέσματα από το ερωτηματολόγιο μπορούμε να συμπεράνουμε ότι τα πέντε (5) ερευνητικά ερωτήματα της παρούσας εργασίας απαντώνται πλήρως και μπορούν να επαληθευθούν. Με άλλα λόγια η πλειοψηφία των βιομηχανικών επιχειρήσεων στον κλάδο τροφίμων και ποτών που δραστηριοποιούνται στον ελλαδικό χώρο και που συμμετείχαν στην έρευνα:

- Κατανοούν ότι έχουν ευθύνη απέναντι στο περιβάλλον, στην κοινωνία, και στο ανθρώπινο δυναμικό.

- Αντιλαμβάνονται την σημαντικότητα της εφαρμογής της ΕΚΕ ως ένα μέσο ελαχιστοποίησης των περιβαλλοντικών και κοινωνικών ζητημάτων.

- Είναι πρόθυμες να την εφαρμόσουν αφού αντιληφθούν την σημαντικότητά της.

- Έχουν υιοθετήσει ήδη πρακτικές ΕΚΕ.

- Υπάρχουν πολλές διαφορετικές πρακτικές με τις οποίες, οι υπό μελέτη επιχειρήσεις, εφαρμόζουν την ΕΚΕ.

Στην συνέχεια ακολουθεί μια πιο λεπτομερής ανάλυση των πρακτικών, πολιτικών και στρατηγικών εφαρμογής της ΕΚΕ από τις 11 αυτές επιχειρήσεις για την καλύτερη κατανόηση του πως απαντώνται τα ερευνητικά ερωτήματα.

Είναι αισιόδοξο για τον ελληνικό κλάδο το γεγονός ότι στις 7 από τις 11 επιχειρήσεις, δηλαδή το 64%, υπάρχει προκαθορισμένο τμήμα ΕΚΕ που ασχολείται αποκλειστικά με θέματα που αφορούν την εφαρμογή της και μάλιστα στις 10 επιχειρήσεις ο ιδιοκτήτης εμπλέκεται άμεσα ο ίδιος. Ένας τρόπος με τον οποίο γίνεται η παρέμβασή του είναι ότι είναι ο ίδιος μέλος της ομάδας, όπως στην εταιρία Pelopac ΑΒΕΕ. Ένας άλλος τρόπος είναι ότι παρόλο που δεν είναι μέλος της ομάδας, είναι αυτός που θέτει τους στόχους και τις πολιτικές και παίρνει τις τελικές αποφάσεις. Επιπλέον, δεσμεύεται ο ίδιος του με προγράμματα ΕΚΕ, όπως στην περίπτωση της Π.Γ. ΝΙΚΑΣ ΑΒΕΕ όπου είναι δεσμευμένος με την "Πολιτική Βιώσιμης Ανάπτυξης". Σε αυτό το σημείο είναι άξιο αναφοράς ότι στις 4 επιχειρήσεις, Aegean Organics, Αττική Πίττας, GOJI SPIRIT, ΜΕΤΑΞΑΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΑΙ ΣΙΑ Ο.Ε., που δεν υπάρχει καθορισμένη ομάδα ΕΚΕ, λόγω του ότι είναι μικρομεσαίες επιχειρήσεις, αυτό δεν συνεπάγεται ότι δεν εφαρμόζουν την ΕΚΕ ή ότι δεν εμπλέκεται ο διευθύνων σύμβουλος όπως θα δούμε και παρακάτω.

Οι βελτιωτικές παρεμβάσεις στις πρακτικές της ΕΚΕ διαφέρουν όπως παρατηρούμε από τα αποτελέσματα ανάλογα με την ίδια την εταιρεία αλλά και το γεγονός αν υπάρχει καθορισμένο τμήμα ή όχι. Για παράδειγμα οι 4 επιχειρήσεις που δεν έχουν τμήμα ΕΚΕ βελτιώνουν τις πρακτικές τους κυρίως μέσω συζήτησης με το προσωπικό για την λήψη αποφάσεων καθώς επίσης και μέσω έρευνας από την βιβλιογραφία όπως στην περίπτωση της Aegean Organics. Στις υπόλοιπες 7 επιχειρήσεις με τμήμα ΕΚΕ, Pelopac ΑΒΕΕ, ΙΟΝ Α.Ε., ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ Χ.Κ. ΑΒΕΤ, Π.Γ. ΝΙΚΑΣ ΑΒΕΕ, ΔΩΔΩΝΗ, Ποτοποιία Χίου Στουπάκη ΑΕ και FAMILY FOOD ΙΚΕ, οι βελτιωτικές παρεμβάσεις ποικίλουν. Αρχικά, μπορούν να γίνουν με αποφάσεις που λαμβάνονται από το τμήμα ΕΚΕ καθώς επίσης και με συνεχή παρακολούθηση και ενημέρωση σχετικά τα πρότυπα και τα πρωτόκολλα από τους αρμόδιους φορείς. Μερικές εταιρίες λαμβάνουν αποφάσεις για βελτιωτικές παρεμβάσεις κατόπιν ερευνών και ανάλογα τα τρέχοντα

ζητήματα που απασχολούν την κοινωνία. Τέλος, μια καλή πρακτική για βελτιώσεις που εφαρμόζει η Pelopac ΑΒΕΕ είναι με βάση το διαθέσιμο budget αλλά και λαμβάνει υπόψη αν πέτυχε μια ενέργεια που εφαρμόστηκε την προηγούμενη χρονιά.

Παρατηρούμε λοιπόν, ότι υπάρχει μια βασική διαφορά στον τρόπο με τον οποίο γίνονται βελτιωτικές παρεμβάσεις μεταξύ των εταιριών που έχουν προκαθορισμένο τμήμα από αυτές που δεν έχουν. Η διαφορά αυτή είναι ότι οι εταιρίες που έχουν τμήμα έχουν και έναν πιο επίσημο τρόπο για την διεξαγωγή βελτιώσεων μέσω καταγραφών στοιχείων, συγκρίσεων λαμβάνοντας υπόψη την στρατηγική της εταιρίας, τις προτάσεις και τις απαιτήσεις από τους αρμόδιους φορείς. Αντιθέτως οι εταιρίες χωρίς τμήμα εφαρμόζουν έναν πιο ανεπίσημο τρόπο, ο οποίος βασίζεται κυρίως στην συζήτηση μεταξύ των εργαζομένων.

Το γεγονός ότι το 64% έχει καθορισμένη ομάδα που ασχολείται με την ΕΚΕ και μόνο το 9,1%, δηλαδή σε μία μόνο επιχείρηση, ο Διευθύνων Σύμβουλος δεν εμπλέκεται ο ίδιος ενώ στο υπόλοιπο 72,7% εμπλέκεται άμεσα και στο 18,2% εμπλέκεται αρκετά και ότι σε όλες τις επιχειρήσεις γίνονται βελτιωτικές παρεμβάσεις ακόμα και στις επιχειρήσεις χωρίς τμήμα ΕΚΕ, υποδηλώνει ότι οι επιχειρήσεις έχουν θετική άποψη για την ΕΚΕ και είναι πρόθυμες να την εφαρμόσουν. Άρα το 3ο ερευνητικό ερώτημα μπορεί να απαντηθεί ότι οι επιχειρήσεις αντιλαμβάνονται την σημαντικότητα της ΕΚΕ και συμπεριφέρονται ως κοινωνικά υπεύθυνες οντότητες.

Όσο αναφορά την ΕΚΕ σχετικά με το περιβάλλον όλες οι επιχειρήσεις εφαρμόζουν τουλάχιστον μια πρακτική για την μείωση του περιβαλλοντικού τους αποτυπώματος. Κύρια πρακτική των περισσότερων επιχειρήσεων είναι η χρήση πράσινης ενέργειας για εξοικονόμηση/ανακύκλωση ενέργειας και φυσικών πόρων. Αυτό ανάλογα με την δραστηριότητα της κάθε εταιρίας μπορεί να γίνει μέσω αντικατάσταση του εξοπλισμού με καινούρια μηχανήματα που καταναλώνουν λιγότερη ενέργεια, καταγραφή των καταναλώσιμων καυσίμων, καταγραφή του ανθρακικού αποτυπώματος και γενικότερα υπολογισμός των εκπομπών των αερίων του θερμοκηπίου (GHGs), χρήση φυσικού αερίου όπου είναι εφικτό, φωτισμός με χρήση led και φωτοσωλήνων στον χώρο παραγωγής, χρήση αισθητήρων κίνησης στα αποδυτήρια, χρήση φωτοβολταικών, χρήση βρόχινου νερού για τις βιολογικές καλλιέργειες και τέλος χρήση ηλεκτρονικών εργαλείων για την συγκομιδή,. Όλα τα

παραπάνω αποτελούν πρακτικές εξοικονόμησης ενέργειας και φυσικών πόρων που εφαρμόζονται από τις 11 επιχειρήσεις. Έπειτα, 4 εταιρίες εφαρμόζουν ανακύκλωση χαρτιού, γυαλιού, πλαστικού αλλά και απορριμμάτων μέσω ενός ολοκληρωμένου συστήματος διαχείρισης αποβλήτων. Παράλληλα, μερικές εταιρίες εστιάζουν στην παραγωγή βιολογικών και βιώσιμων προϊόντων με χρήση ανακυκλώσιμων συσκευασιών από αναλώσιμα υλικά και οι οποίες είναι plastic free.

Το 54,5%, δηλαδή 6 από τις 11 επιχειρήσεις, Aegean Organics, Αττική Πίττας, ION Α.Ε, Π.Γ. ΝΙΚΑΣ ΑΒΕΕ, ΔΩΔΩΝΗ, FAMILY FOOD ΙΚΕ ακολουθούν το σύστημα περιβαλλοντικής διαχείρισης ISO14001 και η περιβαλλοντική πολιτική 2 επιχειρήσεων, GOJI SPIRIT και Ποτοποιία Χίου Στουπάκη ΑΕ είναι η βιολογική καλλιέργεια και η ανακύκλωση αντίστοιχα. Οι επιχειρήσεις Pelopac ΑΒΕΕ, ΜΕΤΑΞΑΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΑΙ ΣΙΑ Ο.Ε και η ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ Χ.Κ. ΑΒΕΤ δεν ακολουθούν κανένα σύστημα περιβαλλοντικής διαχείρισης.

Μόνο σε 1 επιχείρηση, ΜΕΤΑΞΑΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΑΙ ΣΙΑ Ο.Ε, δεν αποτελεί πρωταρχικό στόχο η μείωση των ρύπων και των αποβλήτων, ενώ για 7 επιχειρήσεις, Aegean Organics, Αττική Πίττας, ION Α.Ε, Π.Γ, ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ Χ.Κ. ΑΒΕΤ, ΝΙΚΑΣ ΑΒΕΕ, ΔΩΔΩΝΗ και Ποτοποιία Χίου Στουπάκη ΑΕ αποτελεί πρωταρχικό στόχο και αυτό επιτυγχάνεται μέσω προγραμμάτων συνεχούς βελτίωσης, οριοθέτησης στόχων και δημιουργίας συγκεκριμένου πλάνου. Επίσης, το επιτυγχάνουν με την βοήθεια της ανακύκλωσης, της διαχείρισης των απορριμμάτων και της καταγραφής άμεσων και έμμεσων αέριων εκπομπών, κατανάλωσης νερού και ενέργειας. Ταυτόχρονα, αποτελεί και για την FAMILY FOOD ΙΚΕ στόχο παρόλο που ασχολείται μόνο με χονδρικό εμπόριο και δεν έχει τμήμα παραγωγής. Παρόλο που για 2 επιχειρήσεις δεν είναι πρωταρχικός στόχος, Pelopac ΑΒΕΕ και GOJI SPIRIT, εξακολουθούν να εφαρμόζουν πρακτικές για την μείωση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων μέσω περιορισμού της καταναλώσιμης ενέργειας και διατήρησης καθαρών εγκαταστάσεων και χωραφιών αντίστοιχα.

Σε ότι αφορά τις εφαρμογές ΕΚΕ που σχετίζονται με την κοινωνία μόνο 2 επιχειρήσεις, η Aegean Organics και η ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ Χ.Κ. ΑΒΕΤ, δήλωσαν ότι δεν εφαρμόζουν καμία πρακτική, αντιθέτως οι υπόλοιπες 9 εφαρμόζουν τουλάχιστον μια. Αυτές περιλαμβάνουν στήριξη φιλανθρωπικών δράσεων,

συμμετοχή σε συσσίτια και διάθεση τροφίμων, υλικών και υπηρεσιών στην Τράπεζα Τροφίμων, στο Δίκτυο Κοινωνικής Αλληλεγγύης και στα κοινωνικά παντοπωλεία σε ευάλωτες ομάδες αλλά και στην ευρύτερη κοινωνία. Συμμετοχή σε δράσεις για εθελοντική αιμοδοσία και δεντροφυτεύσεις. Χορηγήσεις για ενίσχυση εκπαιδευτικών ιδρυμάτων όπως ΕΚΕΤΑ, Αμερικανική Γεωργική Σχολή, ΤΕΙ Τεχνολογίας Τροφίμων και την κάλυψη του εκπαιδευτικού εξοπλισμού. Επιπροσθέτως, χρηματοδοτήσεις σε δράσεις όπως Άλμα Ζωής, Κοιλιοκάκη κλπ. Παρατηρείται επίσης, μια σύνδεση μεταξύ του τομέα δραστηριοποίησης ενός οργανισμού και της χρηματοδότησης σχετικών δράσεων και παράλληλα της οικονομικής ενίσχυσης του συγκεκριμένου τομέα. Πιο συγκεκριμένα στην περίπτωση της μελισσοκομικής Αττική Πίττας, η εταιρία στηρίζει ενεργά τον μελισσοκομικό κλάδο, τους παραγωγούς, τους συνεργάτες και των συλλόγων με χορηγίες. Στην περίπτωση της Η FAMILY FOOD ΙΚΕ όπου η εταιρία έχει καταλάβει μια σημαντική θέση στην αγορά με τα φυτικά/μη γαλακτοκομικά προϊόντα της, χρηματοδοτεί το Vegan Life Festival. Σε αυτό το σημείο είναι άξιο αναφοράς το γεγονός ότι η ΝΙΚΑΣ ΑΒΕΕ έχει χαρακτηριστεί ως Ανεξάρτητο Ίδρυμα που σημαίνει ότι μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως καταφύγιο σε περίπτωση πολέμου. Συγχρόνως, το προσωπικό της εκπαιδεύεται συνεχώς κατάλληλα ώστε να μπορέσει να ανταποκριθεί σε μία τέτοια κατάσταση εκτάκτου ανάγκης. Τέλος υποστήριξη τοπικών πολιτιστικών και αθλητικών εκδηλώσεων/δρασηριοτήτων όπως για παράδειγμα συμμετοχή στην Πολιτιστική Εταιρία Επιχειρηματιών Βορείου Ελλάδος (ΠΕΕΒΕ), το Μακεδονικό Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης, το Ίδρυμα Μακεδονικού Αγώνα, το Τελλόγλειο Ίδρυμα Τεχνών ΑΠΘ στην περίπτωση της Pelopac ΑΒΕΕ.

Εκτός από την ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ Χ.Κ. ΑΒΕΤ που δεν εφαρμόζει καμία πρακτική οι υπόλοιπες 10 επιχειρήσεις, για την διασφάλιση ενός ασφαλούς τελικού προϊόντος που δεν θα θέσει σε κίνδυνο την υγεία των καταναλωτών, εφαρμόζουν συνεχείς ποιοτικούς ελέγχους με παραπάνω από ένα στάδια, ακολουθώντας ολοκληρωμένα συστήματα διαχείρισης ποιότητας και ασφάλειας τροφίμων σύμφωνα με τα πρότυπα ελέγχου και διασφάλισης ποιότητας IFS, HACCP και 3 επιχειρήσεις εφαρμόζουν συγκεκριμένα το ISO 22000. Επιπλέον, η Ποτοποιία Χίου Στουπάκη ΑΕ διασφαλίζει την καταλληλόλητα του τελικού προϊόντος μέσω χημικών αναλύσεων από χημικά εργαστήρια.

Παρομοίως, όλες οι επιχειρήσεις εκτός την ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ Χ.Κ. ΑΒΕΤ, πέρα από τις διαδικασίες που τους υποβάλλονται από την νομοθεσία για την παραγωγή ασφαλών τροφίμων, έχουν ως στόχο και αφοσιώνονται στην παραγωγή ποιοτικότερων και υγιεινότερων προϊόντων. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί με την επιλογή ποιοτικότερων πιο αγνών πρώτων υλών για την παραγωγή πιο «φυσικών» τελικών προϊόντων καθώς επίσης και την αποφυγή χρήσης συντηρητικών όσο είναι εφικτό. Για παράδειγμα η GOJI SPIRIT εκμεταλλεύεται τις υψηλές συγκεντρώσεις ασκορβικού και βιταμίνης C που υπάρχουν φυσικά στο Goji berry με αποτέλεσμα να μπορεί να αποφευχθεί η χρήση τεχνητού ασκορβικού οξέος. Η Aegean Organics εστιάζει αποκλείστηκα στην παραγωγή προϊόντων που συμβάλλουν στην ευεξία και το ανοσοποιητικό σύστημα. Παράλληλα, η Pelopac ΑΒΕΕ επενδύει συνεχώς σε εκπαιδευτικές έρευνες ώστε να παραχθούν νέα και ποιητικότερα προϊόντα.

Η τελευταία πτυχή που εξετάστηκε στην παρούσα έρευνα είναι η ΕΚΕ σχετικά με τους εργαζομένους. Είναι σημαντικό ένας οργανισμός να ευαισθητοποιεί το προσωπικό του και να το παροτρύνει να λαμβάνει μέρος στα προγράμματα ΕΚΕ που εφαρμόζει. Καλό θα ήταν να ενημερώνεται το προσωπικό και για τις πρακτικές ΕΚΕ που αφορούν τους ίδιους του εργαζομένους. Η ενημέρωση από τον ιδιοκτήτη και την Διεύθυνση κυρίως γίνεται μέσω άμεσης επικοινωνίας/προφορικής επαφής και συζήτηση με το προσωπικό στις συναντήσεις. Ακόμα, οι ανακοινώσεις εκτός από προφορικές γίνονται και γραπτώς με δημοσίευσης μέσω email. Συγχρόνως, κάποιες εταιρίες εκπαιδεύουν συνεχώς το προσωπικό τους για τα ζητήματα και ενέργειες ΕΚΕ με διεξαγωγή συχνών εκπαιδευτικών προγραμμάτων και σεμιναρίων. Η GOJI SPIRIT, η ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ Χ.Κ. ΑΒΕΤ και η ΜΕΤΑΞΑΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΑΙ ΣΙΑ Ο.Ε δεν εφαρμόζουν κάποια πρακτική ή πρόγραμμα για την ευαισθητοποίηση των εργαζομένων για θέματα ΕΚΕ.

Παράλληλα, οι επιχειρήσεις οφείλουν να λαμβάνουν υπόψη τους την ασφάλεια των εργαζομένων στον χώρο εργασίας και την παροχή κατάλληλων συνθηκών που δεν θα θέσει σε κίνδυνο την σωματική τους ακεραιότητα. Η Aegean Organics, Αττική Πίττας, ΙΟΝ Α.Ε και η ΔΩΔΩΝΗ, ακολουθώντας τα διεθνή πρότυπα, τηρούν αυστηρά τα μέτρα ασφαλείας, τους κανόνες και τις ορθές πρακτικές για παράδειγμα σχετικά με τον ρουχισμό και τον εξοπλισμό. Σε 5 εταιρίες, Pelopac ΑΒΕΕ, GOJI SPIRIT, ΝΙΚΑΣ ΑΒΕΕ , ΜΕΤΑΞΑΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΑΙ ΣΙΑ Ο.Ε και Ποτοποιία Χίου Στουπάκη ΑΕ,

γίνονται συχνοί έλεγχοι και υποδείξεις σε συνεργασία με εξωτερικούς τεχνικούς και ειδικούς που εξειδικεύονται στο αντικείμενο της κάθε εταιρίας.

Αναφορικά με την διευκόλυνση των εργαζομένων όλες οι εξεταζόμενες επιχειρήσεις εκτός την ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ Χ.Κ. ΑΒΕΤ και ΙΟΝ Α.Ε, εφαρμόζουν τουλάχιστον μια πρακτική. Μερικές από τις πρακτικές που εφαρμόζουν είναι ευέλικτο ωράριο πχ μειωμένο ωράριο μητρότητας και πατρότητας, τηλεργασία, δωροεπιταγές και κουπόνια Χριστούγεννα, Πάσχα και καλοκαίρι, bonus,δώρο γάμου, παροχές σε είδος στο προσωπικό αλλά και στις οικογένειές τους, πώληση προϊόντων σε προνομιακή τιμή, ιδιωτική ασφάλιση, παροχή βενζίνης στα άτομα της Διοίκησης, μίσθωση λεωφορείων και ταξί για την μεταφορά των εργαζομένων, παροχή δανείων, παροχή δωρεάν εσωτερικών και εξωτερικών εκπαιδευτικών σεμιναρίων και δωρεάν σίτιση.

Με βάση την παραπάνω ανάλυση, απαντώνται τα ερευνητικά ερωτήματα 12,4 και 5. Συνοπτικά, όλες οι εξεταζόμενες επιχειρήσεις λαμβάνουν μέτρα σχετικά με την προστασία του περιβάλλοντος (εξοικονόμηση ενέργειας και πόρων, ανακύκλωση, plastic free συσκευασίες). Μόνο το 27,3% δεν ακολουθεί κάποιο σύστημα περιβαλλοντικής διαχείρισης ή κάποια περιβαλλοντική πολιτική όπως το ISO 14001 και ανακύκλωση ενώ για το 63,6% αποτελεί πρωταρχικό στόχο η μείωση περιβαλλοντικών ρύπων. Παράλληλα μόνο το 18,2% δεν εφαρμόζει κάποια πρακτική σχετικά με την συνεισφορά στην κοινωνία, ενώ το υπόλοιπο ποσοστό συμμετέχει σε φιλανθρωπίες, χορηγίες και προώθηση πολιτιστικών εκδηλώσεων. Επιπλέον, για την διασφάλιση του τελικού προϊόντος εφαρμόζονται πρότυπα όπως ISO 22000 και συχνοί ποιοτικοί έλεγχοι και ταυτοχρόνως το 90,9% εστιάζει στην παραγωγή ποιοτικών τροφίμων. Τέλος, μόνο το 18,2% δεν εφαρμόζει κάποια πρακτική για την διευκόλυνση των εργαζομένων ενώ το υπόλοιπο 81,8% παρέχει οικονομικές διευκολύνσεις και ευέλικτο ωράριο. Συνεπώς, οι επιχειρήσεις της παρούσας μελέτης δεν ενδιαφέρονται μόνο για το οικονομικό συμφέρων τους αλλά και για τις επιπτώσεις που προκαλούν στο περιβάλλον και στην κοινωνία μέσω της δραστηριότητάς τους. Τέλος, παρατηρούμε ότι οι ελληνικές επιχειρήσεις αναλαμβάνουν την ευθύνη που φέρουν μέσω της υιοθέτησης της ΕΚΕ εφαρμόζοντας συγκεκριμένες πρακτικές όπως είδαμε παραπάνω.

Τα αποτελέσματα της συγκεκριμένης έρευνας συμφωνούν και μπορούν να επαληθευθούν με μια προηγούμενη έρευνα. Σε μια ποσοτική έρευνα που διεξήχθη 2022 από την Βάγια Ελπίδα στα πλαίσια διπλωματικής εργασίας, μελετήθηκαν με

χρήση ερωτηματολογίου, 71 επιχειρήσεις ελληνικές στον κλάδο των τροφίμων ως προς τις πρακτικές ΕΚΕ που εφαρμόζουν αλλά και σε τι βαθμό. Από την έρευνα βρέθηκε ότι η πλειοψηφία του δείγματός απάντησε ότι εφαρμόζουν ήδη δράσεις ΕΚΕ, ενώ αυτές που απάντησαν αρνητικά. δήλωσαν ότι είναι πρόθυμες και σχεδιάζουν να υιοθετήσουν πρακτικές της. Παράλληλα, το υψηλότερο ποσοστό ακολουθεί το ISO 22000, όσο αναφορά τα πρότυπα διαχείρισης ασφάλειας και ποιότητας των τροφίμων. Αναφορικά με τα Συστήματα Περιβαλλοντικής Διαχείρισης οι μισές επιχειρήσεις δήλωσαν ότι δεν εφαρμόζουν κάποιο πρότυπο, ενώ το 38% εφαρμόζει το πρότυπο ISO 14000.Το γεγονός ότι οι επιχειρήσεις εμπλέκονται ήδη και εφαρμόζουν πρακτικές ΕΚΕ επαληθεύεται και με την παρούσα έρευνα όπου το 64% έχει τμήμα ΕΚΕ και εφαρμόζει ενεργά διάφορες πρακτικές για την μείωση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων, συμμορφώνεται με τις νομικές απαιτήσεις ακολουθώντας αυστηρά τα πρότυπα για την ασφάλεια των τροφίμων και των εργαζομένων. Ακόμη και οι 4 επιχειρήσεις που δεν έχουν τμήμα εφαρμόζουν σε ένα βαθμό την ΕΚΕ. Σε αντίθεση με την έρευνα της Βάγια Ελπίδας, στην παρούσα έρευνα βρέθηκε το 27% να ακολουθεί αυστηρά το ISO 22000 με το 64% να διεξάγει συχνούς ποιοτικούς ελέγχους και χημικές αναλύσεις για την ασφάλεια τον τροφίμων. Επιπλέον, το μεγαλύτερο ποσοστό, 55 % εφαρμόζει το ISO 14000 και το 18,2% έχει ως περιβαλλοντική πολιτική την ανακύκλωση και την βιολογική καλλιέργεια για την προστασία του περιβάλλοντος. Η παρούσα εργασία συμφωνεί και επαληθεύει την μελέτη της Βάγια Ελπίδας στο κομμάτι της ΕΚΕ που αφορά την κοινωνία και την κοινωνική προσφορά καθώς και στις δύο έρευνες το μεγαλύτερο κομμάτι του δείγματος συμμετέχει σε φιλανθρωπικές δράσεις, εμπλέκεται σε δωρεές και χορηγήσεις. Συμφωνούν επίσης και στο κομμάτι ότι οι περισσότερες επιχειρήσεις έχουν προγράμματα ανακύκλωσης και συστήματα διαχείρισης αποβλήτων αλλά εστιάζουν και σε ενέργειες για εξοικονόμηση ενέργειας.

Συμπεράσματα

Από την μελέτη των 11 επιχειρήσεων στον βιομηχανικό κλάδο των τροφίμων μπορούμε να καταλήξουμε στο γεγονός ότι στις μέρες μας όλο και περισσότερες εταιρίες κατανοούν ότι αποτελούν οι ίδιες τους κοινωνικές οντότητες με σημαντικό μερίδιο ευθύνης στα περιβαλλοντικά και κοινωνικά ζητήματα. Οι 10 επιχειρήσεις, το 90,9%, έχουν αντιληφθεί σε σημαντικό βαθμό την σημαντικότητα της εφαρμογής της ΕΚΕ εφαρμόζοντάς διάφορες μορφές της για την αντιμετώπιση διαφορετικών προβλημάτων καθώς και για την ανάληψη των ευθυνών τους. Η ΕΚΕ έχει υιοθετηθεί σε μεγάλο βαθμό από τις ελληνικές επιχειρήσεις ανεξαρτήτως μεγέθους και τομέα δραστηριότητας. Πιο συγκεκριμένα μπορούμε να συμπεράνουμε ότι όλο και περισσότερες επιχειρήσεις του κλάδου στην Ελλάδα, γαλακτοβιομηχανίες, ποτοποιίες, επιχειρήσεις που ασχολούνται με τον πρωτογενή τομέα καλλιέργειας και παραγωγής βιολογικών προϊόντων, βιομηχανίες παραγωγής ζυμαρικών, προϊόντων κακάο και σοκολάτας και τέλος ζωικών προϊόντων, απασχολούνται με τα σύγχρονα περιβαλλοντικά και κοινωνικά θέματα εφαρμόζοντας πρακτικές ΕΚΕ, από τις μεγάλες εταιρίες ως και τις πολύ μικρές.

Οι επιχειρήσεις έχουν αντιληφθεί ότι οι σύγχρονοι καταναλωτές έχουν πλέον απαιτήσεις από αυτές και επηρεάζεται σε σημαντικό βαθμό η αγοραστική τους απόφαση ανάλογα με το αν μια εταιρία είναι κοινωνικά υπεύθυνη ή όχι. Για τον λόγο αυτό στρέφονται πλέον σε πιο βιώσιμες πρακτικές όπως βιολογικές καλλιέργειες, χρήση βιολογικών πρώτων υλών παραγωγή «sustainable» προϊόντων και χρήση εξοπλισμού που απαιτεί λιγότερη κατανάλωση ενέργειας. Η ΕΚΕ πλέον αποτελεί μέρος της βασικής στρατηγικής των επιχειρήσεων ούτως ώστε να εφαρμοστεί με σωστό τρόπο και για να γίνει αντιληπτό στους καταναλωτές ότι οι επιχειρήσεις ασχολούνται σοβαρά με τα κρίσιμα ζητήματα που απασχολούν την κοινωνία γενικότερα. Το γεγονός ότι η ΕΚΕ αποτελεί κομμάτι της βασικής στρατηγικής φαίνεται από το γεγονός ότι το 64% των εταιρειών έχει προκαθορισμένο τμήμα που ασχολείται αποκλείστηκα με την ΕΚΕ. Ακόμη, και το υπόλοιπο 36% που δεν έχει συγκεκριμένο τμήμα ασχολείται σοβαρά με τις πρακτικές ΕΚΕ, όπως είδαμε στην προηγούμενη ενότητα.

Ο σκοπός της παρούσας έρευνας είναι να μελετηθεί η σχέση των ελληνικών βιομηχανικών επιχειρήσεων στον κλάδο τροφίμων και ποτών με την ΕΚΕ και τι είδους πρακτικές εφαρμόζουν. Γενικότερα, οι αναλύσεις έδειξαν ότι οι εταιρείες που αναλαμβάνουν μόνο ένα είδος παραγωγής και επεξεργασίας, είναι πιο αυστηροί ως προς την τήρηση των κανονισμών ΕΚΕ και ISO14001. Επιπλέον, οι βιομηχανίες που δηλώνουν άμεση διαχείριση των θεμάτων αυτών ή ακόμη και εξ ολοκλήρου έλεγχο και πρακτική των κανονισμών αυτών από τον διευθυντή ή ιδιοκτήτη του εργοστασίου, φαίνεται να ακολουθεί περισσότερες από μία πρακτικές και ελέγχους.

Περιορισμοί

Κατά τη διεξαγωγή της έρευνας παρουσιάστηκαν διάφοροι περιορισμοί. Αρχικά, η περίοδος διεξαγωγής, ένας μήνας, ήταν μικρή με αποτέλεσμα να μην συγκεντρωθεί ένας ικανοποιητικός αριθμός δείγματος. Ο μικρός αριθμός δείγματος οφείλεται επίσης στο γεγονός ότι η πλειοψηφία των επιχειρήσεων δεν ήθελαν να αποκαλύψουν πληροφορίες με αποτέλεσμα να μη λάβουν μέρος στην έρευνα. Από την στιγμή που το ερωτηματολόγιο αποτελείται από ανοιχτού τύπου ερωτήσεις, υπάρχει μεγάλη πιθανότητα οι συμμετέχοντες να είχαν περιορισμένο χρόνο να απαντήσουν και για τον λόγο αυτό μερικές απαντήσεις ήταν ελλιπείς όπως στην περίπτωση της ION A.E. Ένας ακόμα λόγο για τις ελλιπείς απαντήσεις από κάποιες εταιρίες μπορεί να οφείλεται στο γεγονός ότι το άτομο που απάντησε στο ερωτηματολόγιο να είχε περιορισμένες γνώσεις περί των θεμάτων ΕΚΕ που απασχολούν την εταιρία του. Παράλληλα το ερωτηματολόγιο μοιράστηκε και συμπληρώθηκε ηλεκτρονικά, μέσω Google Forms, με αποτέλεσμα να μην υπάρχει η δυνατότητα επεξήγησης σε τυχόν απορίες.

Προτάσεις για μελλοντικές έρευνες

Πρόκειται για ένα πολύ σημαντικό ζήτημα που απασχολεί την κοινωνία σήμερα και για τον λόγο αυτό είναι εξίσου σημαντικό να διεξαχθούν περαιτέρω έρευνες. Οι επιχειρήσεις για την βιωσιμότητά τους πρέπει να προσαρμοστούν στην υπάρχουσα κατάσταση και στις απαιτήσεις των καταναλωτών. Οι καταναλωτές σήμερα απαιτούν την δέσμευσή των επιχειρήσεων με πράσινες πρακτικές σε όλη την διαδικασία παραγωγής τροφίμων αλλά και την ύπαρξη διαφάνειας και τον διαμοιρασμό

πληροφοριών σχετικά με όλες τις δραστηριότητές τους. Οπότε η περαιτέρω έρευνα της ΕΚΕ και του κλάδου των τροφίμων είναι σαφώς απαραίτητη. Η περεταίρω μελέτη μπορεί να γίνει στο αν υπάρχει η όχι προκαθορισμένο τμήμα ΕΚΕ και πως αυτό επηρεάζει την εφαρμογή της από μια επιχείρηση. Επιπλέον, μπορεί να μελετηθεί αν εφαρμόζεται η ΕΚΕ ή όχι ανάλογα με το μέγεθός μιας εταιρίας, πως εφαρμόζεται, δηλαδή από τις μεγάλες εταιρίες σε σύγκριση με τις μικρομεσαίες και αν υπάρχει διαφορά στις πρακτικές τους. Τέλος, μια εξίσου ενδιαφέρουσα πρόταση για έρευνα είναι πόσο γνωρίζουν και κατά πόσο εμπλέκονται οι εργαζόμενοι, ανάλογα με την θέση τους, σε ζητήματα ΕΚΕ.

Βιβλιογραφία

Ελληνική

Αθανασιάδης, Α., Σταυράκη, Σ., (2022). Βιομηχανία Τροφίμων και Ποτών Facts & Figures. Ίδρυμα Οικονομικών & Βιομηχανικών Ερευνών.

Βάγια, Ε., (2022). Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη και Βιώσιμη Ανάπτυξη. Διπλωματική Εργασία. Ελληνικό Ανοιχτό Πανεπιστήμιο. https://apothesis.eap.gr/archive/item/171917

Δαλιάνη, Φ., (2022). Η Σημασία της Βιωσιμότητας και το Περιβαλλοντικό Αντίκτυπο της Βιομηχανίας Τροφίμων. . Διπλωματική Εργασία. Πανεπιστήμιο Πειραιώς. http://dx.doi.org/10.26267/unipi_dione/1867

Δημητριάδου, Α., (2017). Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη, Εθελοντικό και Υποχρεωτικός Χαρακτήρας. Διπλωματική Εργασία. Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης. http://dx.doi.org/10.26257/heal.duth.11432

Δερβίση, Κ., (2019). Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη στις Διεθνείς Επιχειρήσεις. Διπλωματική Εργασία. Πανεπιστήμιο Μακεδονίας. http://dspace.lib.uom.gr/handle/2159/23460

Ζιώγας, Ι., Β., (2019). Η Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη στη Νότια Ευρώπη την Περίοδο της Οικονομικής Κρίσης και η Σχέση της με τις Οικονομικές Καταστάσεις των Ελληνικών Εταιριών. Διπλωματική Εργασία. Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας-ΤΕΙ Θεσσαλίας. https://ir.lib.uth.gr/xmlui/handle/11615/50143

Ζούβελος, Η., Χ., (2022). Ρόλος της Συμμετοχής σε Εφοδιαστικές Αλυσίδες στην Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη Επιχειρήσεων του Κλάδου Τροφίμων και Ποτών. Διπλωματική Εργασία. Γεωπονικό Πανεπιστήμιο Αθηνών. http://hdl.handle.net/10329/7551

Καραπαύλου, Γ., Ε., (2023). Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη και πως Αυτή Επηρεάζει το Εταιρικό Brand Name ως Εργοδότη και Ποιες οι Επιδράσεις του στην Ικανοποίηση και την Παραμονή των Εργαζομένων στην Εταιρεία. Περιορισμοί και Προτάσεις για Περαιτέρω Έρευνα. Διπλωματική Εργασία. Πανεπιστήμιο Μακεδονίας. http://dspace.lib.uom.gr/handle/2159/28672

Κλαουδάτου, Μ., (2017). Το «Επιχειρείν» - αλλιώς Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη. Διπλωματική Εργασία. Πανεπιστήμιο Αιγαίου. http://hdl.handle.net/11610/18940

Μιχαλάκη, Ε., (2017). Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη. Πτυχιακή Εργασία. ΤΕΙ Δυτική Ελλάδας-Σχολή Διοίκησης και Οικονομίας.

Μουστακίδου, Κ.,(2020). Η Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη: Μια Θεωρητική Επισκόπηση. Διπλωματική Εργασία. Πανεπιστήμιο Αιγαίου. http://hdl.handle.net/11610/22129

Νικολαΐδης, Π., (2016). Κοινωνική Υπευθυνότητα, Περιβαλλοντική Προστασία και Νομική Εναρμόνισή του Κλάδου των Τροφίμων. Διπλωματική Εργασία. Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης.

Τσουδής, Ε., (2021). Green Logistics και Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη. Διπλωματική Εργασία. Πανεπιστήμιο Μακεδονίας.

Ξενόγλωσση

Alhouti, S., D'Souza G., (2018). Benefits of corporate social responsibility. Journal of Consumer Marketing. https://doi.org/10.1108/JCM-08-2016-1895

Assiouras, I., Ozgen, O., Skourtis, G., (2013). The impact of corporate social responsibility in food industry in product-harm crises. British Food Journal, Vol. 115 No. 1, pp. 108-123. https://doi.org/10.1108/00070701311289902

Attaran, M., Gunasekaran, A. (2019). Food Industry. In: Applications of Blockchain Technology in Business. SpringerBriefs in Operations Management. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-030-27798-7_9

Bowen, H., R., (1953). Social Responsibilities of the Businessman. New York: Harper and Row.

Carroll, A., B., (1979). A Three-Dimensional Conceptual Model of Corporate Social Performance. Academy of Management Review, Vol. 4, pp. 497-505.

Chen, J., Huang, Q., Peng, H., Zhong, H. (2015). CSR Development Index for the Food and Beverage Industry (2012). In: Research Report on Corporate Social Responsibility of China. Current Chinese Economic Report Series. Springer, Berlin, Heidelberg. https://doi.org/10.1007/978-3-662-45363-6_9

Dahlsrud, A., (2008). How Corporate Social Responsibility is defined: an analysis of 37 definitions. Corporate Social Responsibility Environmental Management, Vol 15, Issue 1, p.1-13. https://doi.org/10.1002/csr.132

Davis, K., (1960). Can Business Afford to Ignore Social Responsibilities? California Management Review, Vol. 2, pp. 70-76.

Espinosa, R.V., Soto, M., Garcia, M.V., Naranjo, J.E. (2021). Challenges of Implementing Cleaner Production Strategies in the Food and Beverage Industry: Literature Review. In: García, M.V., Fernández-Peña, F., Gordón-Gallegos, C. (eds) Advances and Applications in Computer Science, Electronics and Industrial Engineering. Advances in Intelligent Systems and Computing, vol 1307. Springer, Singapore. https://doi.org/10.1007/978-981-33-4565-2_8

Forsman-Hugg, S., Katajajuuri, J., Riipi, I., Mäkelä, J., Järvelä, K., Timonen, P., (2013). Key CSR dimensions for the food chain. British Food Journal, Vol. 115 No. 1, pp. 30-47. https://doi.org/10.1108/00070701311289867

Frederick, W., C., (1960). The Growing Concern Over Business Responsibility. California Management Review, Vol. 2, pp. 54-61.

Galbreath, J., (2010). How Does Corporate Social Responsibility Benefit Firms? Evidence from Australia. European Business Review, Vol. 22 No. 4, pp. 411-431. https://doi.org/10.1108/09555341011056186

Hazarika, A. (2015). History and Significance of CSR and Social Audit in Business: Setting a Regulatory Framework. In: Rahim, M., Idowu, S. (eds) Social Audit Regulation. CSR, Sustainability, Ethics & Governance. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-319-15838-9_12

Heald, M., (1957). Management's Responsibility to Society: The growth of an Idea. The Business History Review, Vol. 31, No. 4, pp. 375-384.

Ikram, M., Qayyum, A., Mehmood, O., & Haider, J. (2020). Assessment of the Effectiveness and the Adaption of CSR Management System in Food Industry: The Case of the South Asian versus the Western Food Companies. SAGE Open, 10(1). https://doi.org/10.1177/2158244019901250

Kloppers, H.., Kloppers, E., (2018). Identifying Commonalities in CSR Definitions: Some Perspectives. In: Çalıyurt, K., Said, R. (eds) Sustainability and Social Responsibility of Accountability Reporting Systems. Accounting, Finance, Sustainability, Governance & Fraud: Theory and Application. Springer, Singapore. https://doi.org/10.1007/978-981-10-3212-7_14

Kuldeep, S., Madhvendra, M., (2021). Linking Corporate Social Responsibility (CSR) and Organizational Performance: the moderating effect of corporate reputation. European Research on Management and Business Economics, Volume 27, Issue 1,100139, ISSN 2444-8834. https://doi.org/10.1016/j.iedeen.2020.100139

Maloni, M., J., Brown, M., E., (2006). Corporate Social Responsibility in the Supply Chain: An Application in the Food Industry. J Bus Ethics 68, 35–52. https://doi.org/10.1007/s10551-006-9038-0

Pradeep, B., Prabirendra, C., Kivilcim, D., D., Ozge, T., (2018). When and how is corporate social responsibility profitable? Journal of Business Research, Volume 84, Pages 206-219, ISSN 0148-2963, https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2017.11.026.

Sheehy, B., (2014). Defining CSR: Problems and Solutions. J Bus Ethics **131**, 625–648 (2015). https://doi.org/10.1007/s10551-014-2281-x

Sengur, F. (2021). Corporate Social Responsibility Reporting: Evolution, Institutionalization, and Current State. In: Crowther, D., Seifi, S. (eds) The Palgrave Handbook of Corporate Social Responsibility. Palgrave Macmillan, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-030-22438-7_83-1

Virakul, B., Koonmee, K., McLean, G., N., (2009). CSR Activities in Award-Winning Thai Companies. Social Responsibility Journal, Vol. 5 Issue 2 pp. 178 – 199. http://dx.doi.org/10.1108/17471110910964478

Walton, C., C., (1967). Corporate Social Responsibilities. Wadsworth, Belmont, California.

Ιστοσελίδες

FDA, (2022). HACCP Principles & Application Guidelines. U.S. Food and Drug Administration. https://www.fda.gov/food/hazard-analysis-critical-control-point-haccp/haccp-principles-application-guidelines

ISO 14001:2015, 2022. ISO. https://www.iso.org/standard/60857.html

International Organization for Standardization, 2015. ISO 14001 Key Benefits. ISBN 978-92-67-10647-2.

ISO - ISO 22000, (2022). Food safety management. ISO. https://www.iso.org/iso-22000-food-safety-management.html

IFS, (n.d.). International Featured Standards. https://www.ifs-certification.com/en/food-standard

Παράρτημα Α: Ερωτηματολόγιο

Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη των Ελληνικών επιχειρήσεων στον κλάδο των Τροφίμων και Ποτών

- Έρευνα στα πλαίσια διεκπεραίωσης διπλωματικής εργασίας με τίτλο "Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη των Ελληνικών επιχειρήσεων στον κλάδο των Τροφίμων και Ποτών" στο τμήμα Οικονομικών και Διοίκησης του Πανεπιστημίου Νεάπολις Πάφος.
- Οι απαντήσεις είναι εμπιστευτικές και θα χρησιμοποιηθούν μόνο για τους σκοπούς της έρευνας.

Γενικές Πληροφορίες

Όνομα Επιχείρησης

Αριθμός εργαζομένων/απασχολούμενων

Κύριες Δραστηριότητες

Η στάση της εταιρίας απέναντι στην Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη

Υπάρχει ομάδα/τμήμα που ασχολείται αποκλειστικά με την εφαρμογή της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης και πόσο μεγάλη είναι;

Πόσο εμπλέκεται ο Διευθύνων σύμβουλος στις αποφάσεις Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης;

Με ποιον τρόπο γίνονται βελτιωτικές παρεμβάσεις στις πρακτικές Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης;

Η Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη σχετικά με το περιβάλλον

Στο πλαίσιο δραστηριότητας της εταιρίας, τι ενέργειες λαμβάνουν χώρα σχετικά με την μείωση του περιβαλλοντικού αποτυπώματος;

Ακολουθεί κάποια συγκεκριμένη περιβαλλοντική πολιτική και εφαρμόζει κάποιο συγκεκριμένο Σύστημα Περιβαλλοντικής Διαχείρισης η εταιρία σας και ποια είναι αυτά;

Αποτελεί για την εταιρία πρωταρχικό στόχο η ελαχιστοποίηση των ρύπων και των αποβλήτων και πως επιτυγχάνεται αυτό;

Η Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη σχετικά με την Κοινωνία

Τι είδους πρακτικές Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης σχετικά με την κοινωνία (φιλανθρωπίες, χρηματοδότηση και προώθηση τοπικών πολιτιστικών εκδηλώσεων) εφαρμόζει η εταιρία σας;

Πως διασφαλίζει η εταιρία σας ένα ασφαλές τελικό προϊόν που δεν θα θέσει σε κίνδυνο την υγεία των καταναλωτών;

Πέρα από την υπακοή στους κανονισμούς και στη νομοθεσία για την παραγωγή ασφαλούς τελικού προϊόντος αποτελεί στόχο για την εταιρία σας ενός ανώτερου και ποιοτικότερου προϊόντος για την προαγωγή της υγείας των καταναλωτών και πως το επιτυγχάνετε;

Η Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη σχετικά με τους Εργαζομένους

Πως ευαισθητοποιούνται/ενημερώνονται οι εργαζόμενοι σχετικά με τα προγράμματα Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης που εφαρμόζει η εταιρία και πως εμπλέκονται σε αυτά;

Πως επιτυγχάνεται η ασφάλεια του προσωπικού στον χώρο εργασίας;

Τι πρακτικές εφαρμόζει η εταιρία για την διευκόλυνση του προσωπικού; Για παράδειγμα επιπλέον οικονομικές παροχές (μπόνους), ευέλικτο ωράριο εργασίας, διευκόλυνση των υπαλλήλων που έχουν μικρά παιδία κτλ.